

SEBASTIAN FAGERLUND **HÖSTSONATEN**

Autumn Sonata - Syyssonaatti

ANNE SOFIE VON OTTER · ERIKA SUNNEGÅRDH · HELENA JUNTUNEN
TOMMI HAKALA · NICHOLAS SÖDERLUND

FINNISH NATIONAL OPERA CHORUS & ORCHESTRA
JOHN STORGÅRDS

FAGERLUND, SEBASTIAN (b.1972)

HÖSTSONATEN – AUTUMN SONATA

Libretto by Gunilla Hemming, based on the screenplay by Ingmar Bergman

Commissioned by the Finnish National Opera

World première at the Finnish National Opera, 8th September 2017

ACT I

76'26

1	Overture	4'01
2	Scene 1. I prästgården (The Vicarage)	4'33
3	Scene 2. Helenas rum (Helena's Room)	10'21
4	Scene 3. I ett konserthus (In a Concert Hall)	3'33
5	Scene 4. Utanför prästgården (Outside the Vicarage)	11'11
6	Scene 5. Charlotte med sin publik (Charlotte and the Audience)	2'26
7	Scene 6. Hos Helena (Helena's Room)	3'29
8	Scene 7. Charlotte, Eva och Publiken (Charlotte, Eva and the Audience)	4'00
9	Scene 8. Efter middagen (After dinner)	5'29
10	Scene 9. Kyrkogården (The Cemetery)	7'40
11	Scene 10	3'37
12	Scene 11. Charlottes rum (Charlotte's room)	7'24
13	Scene 12. Sent på natten (Late at night)	1'35
14	Scene 13. Utanför Helenas rum (Outside Helena's room)	7'07

ACT II	42'54
1 Scene 14. Utanför Helenas rum (Outside Helena's room)	8'10
2 Scene 15	2'55
3 Scene 16	10'20
4 Scene 17	11'53
5 Scene 18. Helenas rum (Helena's room)	2'38
6 Scene 19. Epilog (Epilogue)	6'58

TT: 120'08

Charlotte Andergast ANNE SOFIE VON OTTER *mezzo-soprano*
 Eva ERIKA SUNNEGÅRDH *soprano*
 Viktor TOMMI HAKALA *baritone*
 Helena HELENA JUNTUNEN *soprano*
 Leonardo NICHOLAS SÖDERLUND *bass*

CHORUS AND ORCHESTRA OF THE FINNISH NATIONAL OPERA

Chorus masters: MARGE MEHILANE, MARCO OZBIČ and MAURO FABBRI

JOHN STORGÅRDS *conductor*

Höstsonaten is published by Edition Peters

HÖSTSONATEN – AUTUMN SONATA

Synopsis

Act I

It is autumn and the vicarage is anticipating Charlotte's visit. Charlotte, a celebrated pianist, has been touring concert halls and has not seen her daughters Eva and Helena in seven years. Helena is sick and mute, and Eva and her husband Viktor have lost their three-year-old son Erik. Charlotte is also bereaved: her partner Leonardo has died.

Charlotte arrives and immediately starts talking about her new clothes. Soon she finds out that Helena, whom she had put in a care home, now lives at the vicarage. Charlotte is left alone, with only her imaginary concert audience for company, to which she laments the uncomfortable situation. When Eva takes her to see Helena, Leonardo appears too, and hints at something that happened while they were visiting Bornholm together. Charlotte doesn't understand what Helena is trying to say. She is resolved to cut her visit short, and her admiring audience backs the decision.

In the evening Charlotte asks Eva to play the piano, but it's obvious she doesn't appreciate her daughter's performance. The audience seems to be bored by it, too. The next day, Viktor tells Charlotte how the arrival of Erik changed their life. Then, just before his fourth birthday, Erik drowned. Why had God taken everything away? Charlotte doesn't know what to say. Eva thinks Erik is still with her: thoughts and feelings can reach beyond death.

As Charlotte is getting ready for bed and takes her sedatives, a scream breaks the silence of the house. Eva hurries to calm down Helena and meets Charlotte. Their heated discussion brings repressed emotions to the surface. Eva can't decide which was worse – Charlotte being away on tour or being at home. 'Mother and daughter, what a terrible combination of emotions', Eva says.

Act II

Eva describes how she felt when her mother would always leave for her concert tours. Charlotte remembers the fear of losing her career. Helena screams again and Eva leaves to attend to her sister.

Charlotte tells her admiring audience she wasn't prepared for such a conversation. Little by little, the conflict between mother and daughter unravels secrets of the past: when Eva was pregnant at the age of 18, Charlotte pressured her to abort the unborn baby. 'Does one ever stop being mother and daughter?' Viktor wonders.

Helena begins to speak, recalling how one Easter on the island of Bornholm, years ago, Leonardo kissed her and she felt at peace. Charlotte had then asked Leonardo to stay, as his presence was good for Helena. Now Eva, Viktor and Leonardo all blame Charlotte for Helena's illness. Once left alone with her audience, Charlotte apologizes for everything she has done wrong. She wants to change.

In the morning, Viktor tells Helena that Charlotte has gone. Helena starts to scream. Eva regrets their argument and writes to Charlotte that she has wronged her. At the same time elsewhere, Charlotte speaks to her agent about the visit and asks why the sick Helena shouldn't be allowed to die. 'The tremendous opportunity for... looking after each other... I don't think it's too late', Eva writes.

THE TORMENT OF INEVITABILITY

An interview with Sebastian Fagerlund

Ingmar Bergman's scaled-down and realistic film script is a challenge for an opera composer. What kind of liberties did the grand apparatus of opera allow for your interpretation?

– In opera you have more opportunity to make use of surreal elements. I can use music to depict simultaneous events taking place in different places, and events that have happened in the same place at different times, meaning that I can mix and match layers of time. Bergman's film script, for instance, only alludes to Leonardo, the recently deceased lover of the concert pianist and mother Charlotte. In the opera I wanted him to have a stronger presence, so the dead man comments on the life of the living from a distance. Opera lets me play around with the limits between the real and the imaginary, stretching them to the extreme. I find that tremendously fascinating.

In Autumn Sonata this is particularly manifest in the music around Charlotte. The concert pianist and mother has travelled to her daughter's house, but she still very much lives in her own world.

– Yes. The chorus is an extension of Charlotte's ego, the concert audience that accompanies her wherever she goes. This is because Charlotte needs her audience, it means everything to her. It follows in her footsteps, initially just in her imagination. Later on, little by little, it infiltrates the reality of the vicarage and the other characters, who begin to communicate with the choir, too. Such extensions of unrestrained fantasy can become absolutely momentous in an opera, showing the egotism of the mother in tragicomic and absurd scenes.

The opera is more surreal than Bergman's film. The mute Helena, for example, suddenly recovers, rises from her bed and starts telling her story.

– It's one of those amazing moments that make you feel like everything is possible in opera. In the end, neither her inability to move and speak nor her traumatic experiences can stop her from bursting into life, colourfully describing her happy memories of the past. In effect, Helena's world is the only completely pure and beautiful element in the entire opera.

When the family members converge under one roof, after years of separation, they begin to delve into the past. Despite their good intentions, old wounds are opened.

– It's tragic, yet unfortunately it's very realistic. This inevitability haunted me through my entire composition process, becoming as important as the protagonists' actions. Their objectives are noble, but they are chained by inevitability. In the end, their inability to take the last, crucial step makes change more difficult.

I've been wondering about the parallels this has in the real world. We have this huge need to achieve something or make a difference, because in principle we want to face our fears and let out our feelings. The final step, however, is an unsurmountable challenge to us, so everything stays the same. It's so much easier to carry on acting as before, or follow in someone else's footsteps – whether we're talking about environmental, political or societal issues.

Pekka Hako

Sebastian Fagerlund (b. 1972) has established himself as one of the most prominent European composers of his generation. He studied composition at the Sibelius Academy in Helsinki under the guidance of Erkki Jokinen and received his diploma in composition in 2004. Important aspects of Fagerlund's work are his interest in large-scale forms and a profound view of music expressing fundamental questions and existential experiences. A highly virtuosic instrumental feel and strong sense of musicianship are noticeable in all of his works, creating musical dramas in which powerful expression is combined with intensity and vivid communication, as well as an openness towards different musical traditions. Works by Fagerlund have been commissioned and performed by numerous major orchestras, outstanding conductors and musicians all over the world. His output ranges from opera to chamber and solo works, the most significant pieces being his concertos and works for orchestra. In 2011 Fagerlund was awarded Finland's renowned Teosto Prize for his orchestral work *Ignite* [BIS-2093], which the same year was also selected as a recommended work at the International Rostrum of Composers in Vienna. During the 2016–17 season Fagerlund was composer-in-residence at the Amsterdam Concertgebouw.

Gunilla Hemming is a playwright based in Helsinki, Finland. After working for a few years as a dramaturge for the radio theatre of Yle, the Finnish Broadcasting Company, she has been a freelance playwright and screenwriter since the 1990s. She has written dozens of radio plays, television series and children's animation scripts, as well as several full-length plays. Her latest plays have been *Verkossa* (*The Net Tightens*, Helsinki City Theatre) about Wikileaks, *Nazifruar* (*Nazi wives*, Lilla Teatern) and *Om Kärleken* (*About Love*, Lilla Teatern) about the life and tragic love of the author Stendhal. The adaptation of Ingmar Bergman's film script *Höstsonaten* (*Autumn Sonata*) is Hemming's first opera libretto.

Internationally acclaimed mezzo-soprano **Anne Sofie von Otter** is one of the most successful singers of her generation, with an extensive and varied discography representing her numerous and diverse operatic roles, her eclectic palette of recital programmes and her immeasurable oratorio and concert repertoire. She first gained an international reputation as an outstanding Octavian (*Der Rosenkavalier*) with performances at the Royal Opera House Covent Garden, Bavarian State Opera, Opéra national de Paris, Vienna State Opera and the Metropolitan Opera. A diverse and ever-evolving repertoire of operatic roles, recital and concert programmes has played a key part in sustaining Anne Sofie von Otter's international reputation and profile. She remains in demand by the world's leading conductors, orchestras and opera houses.

www.annesofievonotter.com

Since the explosive beginnings of Swedish-American soprano **Erika Sunnegårdh**'s career in 2004–06, she has established herself as a versatile singer, earning a reputation for fearless and emotionally nuanced characterizations. Among her operatic roles are Salome, Kaiserin (*Die Frau ohne Schatten*), Leonore, Tosca, Turandot, Senta and Eury-anthe, and she appears at prestigious venues worldwide including the Metropolitan Opera, Wiener Staatsoper, Oper Frankfurt, Deutsche Oper Berlin and Teatro del Liceu in Barcelona. Erika Sunnegårdh performed the role of Paulina in the world première of Jonas Forssell's *Death and the Maiden* in Malmö, and Regan in Aribert Reimann's *Lear* at the Palais Garnier in 2016. In concert she has appeared with orchestras such as the Berliner Philharmoniker, Gewandhausorchester Leipzig and Gothenburg Symphony.

www.erikasunnegardh.com

The Finnish baritone **Tommi Hakala** won the renowned BBC Singer of the World competition in Cardiff in 2003. A graduate of the Sibelius Academy in Helsinki, he

was awarded first prize at the national Merikanto Singing Competition in 2001. He has been an ensemble member of the Nuremberg Opera (1998–2001), Leipzig Opera (2001–04) and Finnish National Opera (2008–13). He has appeared extensively worldwide, including performances at the Staatsoper Dresden, Savonlinna Opera Festival and the Metropolitan Opera, New York. Tommi Hakala has given concerts across Europe and in the USA, working with conductors including Leif Segerstam, Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo and Sir Simon Rattle.

Helena Juntunen is currently one of the most dazzling Finnish sopranos to have established an international career, appearing in roles such as Salome, Kát'a Kabanová, Madama Butterfly, Mimì, Marietta (*Die tote Stadt*), Donna Clara (*Der Zwerg*) and Marie (*Wozzeck*). She has taken part in several world premières, and appears as soloist with numerous Finnish orchestras under conductors such as Esa-Pekka Salonen, Jukka-Pekka Saraste, Leif Segerstam and Osmo Vänskä. Her discography includes several recordings on BIS, including works by Jean Sibelius.

<http://helenajuntunen.com>

Nicholas Söderlund studied singing at the Salzburg Mozarteum, continuing his studies at the Sibelius Academy, where he graduated in 2008. A prizewinner in the Lappeenranta Singing Competition and the international Sibelius Singing Competition, he has performed in recital and oratorio in the Nordic countries, Russia and across Europe. Nicholas Söderlund made his operatic début in 2007 and has since appeared in a wide-ranging repertoire at the Finnish National Opera as well as at the Savonlinna Opera Festival. He is a particularly active performer of contemporary Finnish music.

www.nicholassoderlund.com

The **Chorus of the Finnish National Opera** is Finland's only full-time professional choir. It has been an organized professional choir since 1945. The Chorus has 50 auditioned members, most of them graduates of the Sibelius Academy. The Finnish National Opera also has an extra chorus, whose singers are used to augment the regular Chorus in larger works. The Finnish National Opera also has a children's choir with about 50 members. The chorus masters on this recording are Marge Mehilane, Marco Ozbič and Mauro Fabbri.

The **Orchestra of the Finnish National Opera** is Finland's largest symphony orchestra. Founded in 1963 with 47 members, it grew to 101 players on moving to the new Helsinki Opera House in 1993, and the number now stands at 112. The first chief conductor was Jussi Jalas. He was succeeded by Ulf Söderblom (1973–93), Miguel Gómez-Martínez (1993–96), Okko Kamu (1996–99), Muhai Tang (2002–06), Mikko Franck (2006–13) and Michael Güttler (2013–16). Since the autumn of 2016, its artist in association has been Esa-Pekka Salonen, and since the autumn of 2017 Pierre Fourmillier has been principal guest conductor. In addition to playing for operas and ballets the orchestra regularly gives both symphony concerts and chamber recitals of its own. An orchestral concert has usually also been given in conjunction with Finnish National Opera foreign tours. The Orchestra of the Finnish National Opera has recorded most Finnish operas.

<http://oopperabaletti.fi/en>

Having begun his career as a violinist, **John Storgårds** is one of the most remarkable Finnish conductors of his generation. He is widely recognised for his creative flair for programming and his commitment to contemporary music. Former chief conductor of the Helsinki Philharmonic Orchestra (2008–15), Storgårds is artistic director of the

Lapland Chamber Orchestra (since 1996) and artistic partner of the Münchener Kammerorchester. He is also chief guest conductor of the BBC Philharmonic (since 2012) and the National Arts Centre Orchestra Ottawa (since 2015), and has made guest appearances with, for example, the Scottish Chamber Orchestra, City of Birmingham Symphony Orchestra, Danish National Symphony Orchestra, Bamberger Symphoniker and the orchestras of Boston, St Louis, Toronto and Cleveland. Storgårds has made numerous acclaimed recordings featuring not only standard repertoire but also rarities and contemporary music. He also appears frequently as a chamber musician and violinist at festivals, and as a violin soloist with orchestras such as the WDR Sinfonieorchester in Cologne. John Storgårds studied orchestral conducting, composition and violin playing in Finland – where his teachers included Esther Rautio and Jouko Ignatius – and in Israel under the legendary violinist Chaim Taub. He gained his conducting diploma from the Sibelius Academy in Helsinki in 1997. He received the Finnish State Prize for Music in 2002 and the Pro Finlandia Prize in 2012.

www.johnstorgards.com

HÖSTSONATEN

Synopsis

Akt I

Det är höst och på prästgården inväntar man Charlottes förestående besök. Charlotte har som firad pianist turnerat i konsertsalarna världen runt och inte sett sina döttrar Eva och Helena på sju år. Helena är handikappad och har svårt nedsatt talförmåga. Eva och hennes man Viktor har förlorat sin treåriga son Erik. Även Charlotte har drabbats av en förlust: hennes manlige vän Leonardo har dött.

Då Charlotte kommer, pratar hon först bara om sina nya kläder. Snart får hon höra, att hennes dotter Helena, som hon lämnat på en vårdhem, nu bor på prästgården. Charlotte blir ensam. Som sällskap har hon bara sin beundrande publik som hon beklagar sig för över den pinsamma situation hon hamnat i. Eva tar henne med sig för att träffa Helena. Leonardo visar sig också och kommer med antydningar om någonting som hände då de var tillsammans på Bornholm. Charlotte förstår inte vad Helena försöker säga. Hon beslutar sig för att förkorta sitt besök och hon får stöd av sin publik.

På kvällen ber Charlotte Eva spela piano, men det blir uppenbart att hon inte uppskattar sin dotters spel. Publiken verkar också uttråkad. Följande dag berättar Viktor för Charlotte hur sonen Erik hade förändrat allt i deras liv. Men strax innan han skulle fylla fyra år, drucknade Erik. ”Varför tog min käre Gud allt det här ifrån oss”, frågar Viktor. Charlotte vet inte vad hon skall säga. Enligt Eva är Erik fortfarande med henne: tankarna och känslorna känner inga gränser.

Charlotte gör sig klar för att gå och lägga sig och tar sina lugnande piller. Då hörs ett rop i det tysta huset. Eva går för att lugna Helena och möter Charlotte. Det blir en häftig diskussion där uppdämda känslor får utlopp. Eva säger sig inte veta, vad som var värre: att Charlotte var borta på konsertturné eller att hon var hemma. ”En mor

och en dotter, vilken fruktansvärd kombination av känslor, förvirring och förstörelse”, säger Eva.

Akt II

Eva berättar om hur det kändes, då mor alltid åkte iväg på konsertturné. Charlotte minns hur hennes karriär höll på att misslyckas. Helena skriker igen och Eva går för att se till sin syster.

Charlotte säger till publiken som prisar henne, att hon inte var beredd på en dylik diskussion. Då uppgörelsen mellan mor och dotter fortsätter, blottas hemligheter från det förflutna: Eva hade blivit med barn då hon var 18 år gammal och Charlotte övertalade henne att låta göra abort. ”Slutar man aldrig att vara mor och dotter?”

Helena berättar att Leonardo för flera år sedan under en påsksemester på Bornholm givit henne en kyss – och då hade hon varit alldeles lugn. Charlotte hade bett Leonardo stanna, för att hans närvaro gjorde gott åt Helena. Nu anklagar Eva, Viktor och Leonardo Charlotte för Helenas insjuknande. Ensam med sin publik ber Charlotte om ursäkt för alla de fel hon gjort. Hon vill göra bättring.

Då Viktor på morgonen berättar för Helena att Charlotte har rest bort, börjar Helena skrika. Eva ångrar konfrontationerna och skriver till Charlotte, att hon behandlat sin mor orättvist. Samtidigt berättar Charlotte på sitt håll för sin agent om besöket och frågar varför den sjuka Helena inte skulle få dö. Eva skriver: ”Den oerhörda möjligheten att få hjälpa och ta hand om varandra. Det får inte vara för sent.”

DEN GRYMMA OUNDVIKLIGHETEN

Intervju med Sebastian Fagerlund

Ingmar Bergmans realistiska filmmanuskript har karaktären av ett intimt kammerspel. Är det en utmaning för en operatörsättare? Vilka slags dimensioner har operans stora mekanismer givit din tolkning?

– I en opera är det möjligt att utnyttja överkliga element. Med musiken kan jag spegla samtidiga händelser på olika platser eller händelser från olika tidpunkter på samma plats. Jag kan således blanda upp och kombinera olika tidsplan. I Bergmans filmmanuskript hänvisar man bara till exempel till pianistmodern Charlottes nyligen avlidne älskare Leonardo, men i operan ville jag ge honom en starkare närvaro: den bortgångne kommenterar avlägset det som de levande upplever. I operan kan jag tänja på gränssytan mellan det verkliga och det överkliga och ge gränssytan väldiga proportioner. Det är oerhört fångslande.

I Höstsonaten förekommer denna lek med gränssytor i den musik som omger Charlotte, som rest till sin dotters hus men fortfarande uttryckligen lever i sin egen värld.

– Så är det. Kören fungerar som en förlängning av Charlottes jag, en konsertpublik som ständigt är närvarande. Charlotte behöver nämligen sin publik, den är allt för henne. Den följer henne överallt, först i hennes fantasi, men så småningom blir Charlottes och körens värld mera en del av prästgårdens och de övriga personernas verklighet, och då börjar de övriga personerna diskutera även med kören. I en opera kan just dylika utvidgningar av den fria fantasin få otroliga dimensioner; i moderns självupptagenhet kan det rent av leda till tragikomiska och absurda scener.

Operan är mer överklig än Bergmans film. Ett exempel är den tal- och rörelsehindrade Helena som plötsligt verkar frisk, stiger upp och berättar sin egen historia.

– Detta hör till dessa fantastiska ögonblick, då man får känslan av att allting är möjligt i en opera. Rörelse- och talhindren och de gamla traumatiska upplevelserna begränsar henne inte när allt kommer omkring från att dra sig till minnes och brista ut i en färgstark beskrivning av lyckliga ögonblick som hon upplevt i livet. Helenas värld är egentligen det enda i operan som är riktigt rent och vackert.

Då familjemedlemmarna i operan, efter har levat åtskilda i många år, återigen möts i samma hus, börjar de gå igenom tidigare upplevelser, men trots goda ansatser öppnar sig de gamla såren.

– Det är grymt men tyvärr sant. Denna oundviklighet gav mig ingen ro i något skede av kompositionsprocessen; den blev lika viktig som allt det som protagonisterna gör. Deras avsikter är goda, men de befinner sig i oundviklighetens grepp och i slutuppgörelsen är förändring svår att uppnå på grund av deras oförmåga att ta det avgörande steget.

Jag har funderat på vad detta kan innebära utanför operan. Vi människor har ett väldigt behov av att göra eller att förändra saker och ting, eftersom vi i princip nog är beredda att möta våra rädslor och få utlopp för våra känslor. Men för många är det sista steget en omöjlig utmaning och därför uteblir förändringen i allmänhet. Det är lättare att göra saker och ting på samma sätt som förr eller som man redan gjort dem på något annat håll, det må då vara fråga om miljön, politiken eller andra samhälleliga ting.

Pekka Hako

Sebastian Fagerlund (f. 1972) har etablerat sig som en av sin generations mest prominenta europeiska tonsättare. Han studerade komposition vid Sibelius-Akademien i Helsingfors, under ledning av Erkki Jokinen, och utexaminerades som kompositör år 2004. Viktiga aspekter av hans skapande är hans intresse för storskaliga former, och den djupa övertygelsen om att grundläggande frågeställningar och existentiella erfarenheter kan ges uttryck i musik. Hans virtuosa instrumentbehandling och starka känsla för musikerskapet är framträdande i samtliga av hans verk, och ger upphov till musikaliska dramer i vilka en stark uttrycksfullhet kombineras med livfull kommunikation och en öppenhet för andra musikaliska traditioner än den klassiska. Sebastian Fagerlunds produktion spänner från opera till kammarmusik och soloverk, men det är hans konserter och orkestermusik som har fått störst spridning. Till hans mest framgångsrika verk hör orkesterverket *Ignite* [BIS-2093] som belönades med det finska Teostopriset år 2011, och som samma år invaldes på listan över rekommenderade verk vid International Rostrum of Composers i Wien. Under spelåret 2016–17 var Fagerlund composer-in-residence vid Concertgebouw i Amsterdam.

Dramatikern **Gunilla Hemming** är bosatt i Helsingfors. Efter några år som dramaturg för Radioteatern vid Yle har hon sedan 1990-talet varit pjäs- och manusförfattare på frilansbasis. Hon har skrivit tiotals Hörspel, teveserier och manuskript till animationer för barn samt helaftonspjäser. Hennes senaste skådespel har behandlat Wikileaks (*Verkossa*, Helsingfors Stadsteater), SS-männens hustrur (*Nazifruar*, Lilla Teatern) samt författaren Henri Stendhals liv och olyckliga kärlek (*Om kärleken*, Lilla Teatern). Bearbetningen av Ingmar Bergmans film *Höstsonaten* är Hemmings första operalibretto.

Den internationellt uppburna mezzo-sopranen **Anne Sofie von Otter** är en av sin generations mest framgångsrika sångare, med en stor och varierad skivutgivning som speglar

hennes många och inbördes olika operaroller, hennes mångfasetterade romansprogram och hennes breda repertoar som solist i oratorier och med orkester. Hon väckte först internationell uppmärksamhet med rollen som Octavian (*Rosenkavaljeren*) som hon har sjungit på Royal Opera House Covent Garden, Bayerische Staatsoper, Opéra national de Paris, Wiener Staatsoper och på Metropolitan. Alltsedan dess har Anne Sofie von Otters förmåga att ständigt förnya och utveckla sin repertoar har varit av avgörande betydelse för att upprätthålla hennes internationella renommé och profil. Hon är ständigt efterfrågad av världens främsta dirigenter, orkestrar och operahus.

www.annesofievonotter.com

Sedan den explosiva karriärstarten 2004–2006 har den svensk-amerikanska sopranen **Erika Sunnegårdh** etablerat sig som en allsidig sångare, känd för nyanserade och känsloladdade rolltolkningar. Operarepertoaren innefattar Salome, Kejsarinnan (*Die Frau ohne Schatten*), Leonore, Tosca, Turandot, Senta och Euryanthe, och hon uppträder på scener såsom Metropolitan Opera, Wiener Staatsoper, Frankfurtoperan, Deutsche Oper Berlin och Teatro del Liceu i Barcelona. Erika Sunnegårdh gjorde rollen som Paulina i världspremiären av Jonas Forssell's *Death and the Maiden* i Malmö, och sjöng Regan i Aribert Reimanns *Lear* på Palais Garnier i Paris 2016. Som solist har hon uppträtt med orkestrar såsom Berlinfilharmonikerna, Gewandhausorkestern Leipzig och Göteborgs Symfoniker.

www.erikasunnegardh.com

Barytonen **Tommi Hakala** studerade vid Sibelius-Akademien. År 2001 erhöll han första pris i den finska Merikanto-sångtävlingen, och två år senare vann han även världens kanske mest kända sångtävling, BBC Singer of the World i Cardiff. Han har tillhört ensemblen vid Nürnbergoperan (1998–2001), Leipzigoperan (2001–04) och Finlands

nationalopera (2008–13). Tommi Hakala har framträtt på en rad internationella operascener, inklusive Metropolitan Opera, Staatsoper Dresden och operafestivalen i Savonlinna/Nyslott. Som solist med orkester har han givit konserter i Europa och USA, och samarbetat med framstående dirigenter såsom Leif Segerstam, Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo och Simon Rattle.

Den finska sopranen **Helena Juntunen** inledde sin karriär i hemlandet med genombrottet 2002 som Marguerite i Gounods *Faust*. Hon framträder regelbundet på Finlands nationalopera och har även spelat på internationella operahus i Strasbourg, Genève, Nice, Lyon och Dresden. Bland hennes roller märks Salome, Katja Kabanova, Madama Butterfly, Marietta (*Die tote Stadt*) och Marie (*Wozzeck*). Helena Juntunen har medverkat vid en rad världspremiärer och har varit solist med ett flertal finska orkestrar samt med bland andra Berlinfilharmonikerna, BBC Symphony Orchestra och Kungliga Filharmonikerna.

<http://helenajuntunen.com>

Den finske bassångaren **Nicholas Söderlund** studerade vid Mozarteum i Salzburg, och fortsatte studierna vid Sibelius-Akademien, där han avlade sin examen år 2008. Han har vunnit pris i Sibelius-sångtävlingen liksom den i Villmanstrand, och framträder regelbundet som konsertsolist och vid sångaftnar i de nordiska länderna, Ryssland och övriga Europa. Sedan debuten vid Finlands nationalopera 2007 har han gjort en rad roller där liksom vid festivalen i Savonlinna/Nyslott. Söderlund brinner särskilt för nutida finsk musik och har uruppfört ett antal verk av samtida finska tonsättare.

www.nicholassoderlund.com

Finlands nationaloperas kör etablerades som professionell kör 1945 och är landets enda heltidsanställda professionella kör. För närvarande har kören 50 medlemmar som valts ut genom sångprov och varav de flesta fullbordat sin utbildning vid Sibelius-Akademien. I operor som kräver en större besättning kan kören få tillskott i form av en tilläggskör. På Operan finns också en barnkör med 50 sångare. Kormästare inför denna inspelning var Marge Mehilane, Marco Ozbič och Mauro Fabbri.

Finlands nationaloperas orkester är vad antalet medlemmar beträffar landets största symfoniorkester. Vid grundandet år 1963 hade den 47 medlemmar, men dessa ökade till 101 och fick i samband med flyttningen till det nya operahuset 1993, och idag består orkestern av 112 musiker. Orkesterns första chefsdirigent var Jussi Jalas. Denne efterträddes av Ulf Söderblom (1973–93), Miguel Gómez-Martínez (1993–96), Okko Kamu (1996–99) och Muhai Tang (2002–06), Mikko Franck (2006–13) och Michael Güttler (2013–16). Sedan hösten 2016 är Esa-Pekka Salonen operans och orkesterns konstnärliga partner, och hösten 2017 tillträdde Pierre Fournillier posten som förste gästdirigent. Utöver sitt egentliga arbete i samband med opera- och balettföreställningar ger orkestern regelbundet även egna orkester- och kammarmusikkonserter. När operan gör utlandsturnéer brukar dessa även inbegripa en ren orkesterkonsert. Finlands nationaloperas orkester har spelat in det stora flertalet av finska operor.

<http://oopperabaletti.fi/sv/>

Efter att ha inlett sin karriär som violinist är **John Storgårds** numera en av de mest respekterade finska dirigenterna i sin generation, särskilt uppmärksammas för sin kreativitet när det gäller programval och sitt helhjärtade engagemang för den nya musiken. Han har varit konstnärlig ledare för Lapplands kammarorkester sedan 1996, och var under åren 2008–2015 chefsdirigent för Helsingfors stadsorkester. Med uppdrag som konstnärlig

partner för Münchener Kammerorchester och förste gästdirigent för BBC Philharmonic Orchestra (sedan 2012) och för National Arts Centre Orchestra Ottawa (sedan 2015) gästdirigerar han även orkestrar såsom Skotska kammarorkestern, City of Birmingham Symphony Orchestra, Danska nationalorkestern, Bamberger Symphoniker och orkestrarna i Boston, St Louis, Toronto och Cleveland. Storgårds har gjort ett stort antal rosade inspelningar av standardrepertoar såväl som av samtida musik och okända verk. Han framträder också ofta som kammarmusiker och violinsolist med orkestrar såsom WDR Sinfonieorchester i Köln. John Storgårds studerade dirigering, komposition och violin i Finland – för bland andra Esther Rautio och Jouko Ignatius – och i Israel för den legendariske violinisten Chaim Taub. 1997 avslutade han sina dirigentstudier vid Sibelius-Akademien. Han tilldelades Finska statens musikpris år 2002 och mottog Pro Finlandia-medaljen 2012.

www.johnstorgards.com

HÖSTSONATEN – SYYSSONAATTI

Synopsis

I näytös

On syksy, pappilassa odotetaan Charlotten vierailua. Charlotte on kiertänyt konserttisaleja juhlittuna pianistina eikä ole nähnyt tyttäriään Evaa ja Helenaa seitsemään vuoteen. Helena on sairas ja puhekyvytön, Eva ja hänen miehensä Viktor ovat menettäneet kolmivuotiaan poikansa Erikin. Myös Charlotte on kokenut menetyksen: hänen miesystävänsä Leonardo on kuollut.

Charlotte tulee ja puhuu ensimmäiseksi uusista vaatteistaan. Pian hän saa kuulla, että hänen hoitolaitokseen jättämänsä Helena onkin nyt pappilassa. Charlotte jää yksin, seuranaan vain ihaileva yleisö, jolle hän valittaa joutumistaan näin kiusalliseen tilanteeseen. Eva vie hänet katsomaan Helenaa, myös Leonardo ilmaantuu ja vihjaa johonkin, mitä oli tapahtunut heidän ollessaan yhdessä Bornholmissa. Charlotte ei ymmärrä, mitä Helena yrittää sanoa. Hän päättää lyhentää vierailuaan, ja yleisö tukee häntä.

Illalla Charlotte pyytää Evaa soittamaan mutta ei selvästikään arvosta tyttärensä esitystä. Yleisökin näyttää kyllästyvän soiton aikana. Seuraavana päivänä Viktor kertoo Charlottelle, miten Erikin tulo oli muuttanut kaiken heidän elämässään. Juuri ennen nelivuotispäiväänsä Erik oli kuitenkin hukkunut. Miksi Jumala oli ottanut kaiken pois? Charlotte ei tiedä, mitä sanoa. Evan mielestä Erik on edelleen hänen kanssaan: ajatuksilla ja tunteilla ei ole rajoja.

Kun Charlotte valmistautuu nukkumaan ja ottaa rauhoittavaa lääkettä, hiljaisessa talossa kuuluu huuto. Eva menee rauhoittamaan Helenaa ja kohtaa Charlotten. Syntyy kiihkeä keskustelu, jossa padotut tunteet purkautuvat. Eva ei tiedä kumpi oli pahempaa, että Charlotte oli konsertoimassa vai että hän oli kotona. ”Äiti ja tytär, mikä kauhistuttava tunteiden yhdistelmä”, Eva sanoo.

II näytös

Eva kertoo, miltä tuntui kun äiti aina lähti konserttimatkalle, Charlotte taas muistelee miten hänen uransa oli katketa. Helena huutaa taas, ja Eva lähtee katsomaan sisartaan.

Charlotte sanoo häntä ylistävälle yleisölle, ettei ollut valmistautunut tällaiseen keskusteluun. Äidin ja tyttären välienselvittelyn jatkuessa menneisyyden salaisuudet paljastuvat: Eva oli tullut raskaaksi 18-vuotiaana ja Charlotte oli painostanut hänet aborttiin. ”Eikö tytär koskaan pääse irti äidistään”, Viktor kysyy.

Helena kertoo, miten vuosia sitten pääsiäisenä Bornholmissa Leonardo oli suudellut häntä ja silloin hän oli ollut rauhallinen. Charlotte oli pyytänyt Leonardoa jäämään, koska hänen läsnäolonsa teki hyvää Helenalle. Nyt Eva, Viktor ja Leonardo syyttävät Charlottea Helenan sairastumisesta. Yksin yleisönsä kanssa jäätyään Charlotte pyytää anteeksi kaikkea, mitä on tehnyt väärin. Hän haluaa muuttua.

Kun Viktor aamulla kertoo Helenalle Charlotten lähteneen, Helena puhkeaa huutoon. Eva katuu yhteenottoa ja kirjoittaa Charlottelle, että on kohdellut äitiään väärin. Samaan aikaan toisaalla Charlotte kertoo agentilleen vierailusta ja kysyy, miksei sairas Helena saisi kuolla. ”On mahdollista huolehtia toinen toisestaan, en usko sen olevan liian myöhäistä”, Eva kirjoittaa.

VÄISTÄMÄTTÖMYYDEN RAADOLLISUUS

Sebastian Fagerlundin haastattelu

Ingmar Bergmanin pienimuotoinen ja realistinen elokuvakäsikirjoitus haastaa oopperasäveltäjän. Minkälaisia ulottuvuuksia oopperan iso koneisto on antanut tulkinnallesi?

– Oopperassa on mahdollisuus hyödyntää epätodellisia aineksia. Musiikilla voin heijastaa samanaikaisia tapahtumia eri paikoissa tai eriaikaisia tapahtumia samassa paikassa, voin siis sekoitella ja yhdistellä aikatasoja. Esimerkiksi Bergmanin elokuva-käsikirjoituksessa vain viitataan pianistiäiti Charlotten juuri kuolleen rakastajaan, Leonardo, mutta oopperassa halusin miehen olevan voimakkaammin läsnä: kuollut kommentoi etäisesti elävien tapahtumia. Oopperassa saan venyttää todellisuuden ja epätodellisuuden rajapintaa valtaviin mittoihin. Se on äärettömän kiehtovaa.

Höstsonatenissa tällaista rajapinnoilla leikkelyä on Charlotten ympärillä oleva musiikki, kun pianistiäiti on matkustanut tyttärensä taloon mutta elää silti vahvasti omissa maailmassaan.

– Kyllä. Kuoro toimii Charlotten minuuden jatkeena, jatkuvasti mukana kulkevana konserttiyleisönä. Charlotte nimittäin tarvitsee yleisönsä, se on hänelle kaikki kaikessa. Se seuraa häntä kaikkialle, aluksi hänen mielikuvissaan, mutta vähitellen Charlotten ja kuoron maailma tulee enemmän osaksi pappilan ja muiden henkilöhahmojen todellisuutta, jolloin muut henkilöhahmot alkavat keskustella myös kuoron kanssa. Juuri tällaiset vapaan fantasian laajennukset voivat oopperassa viedä aivan uskomattomiin mittoihin, äidin itsekeskeisyydessä jopa tragikoomisiin ja absurdeihin kohtauksiin.

Ooppera on epätodellisempi kuin Bergmanin filmi. Esimerkiksi puhe- ja liikuntakyvytön Helena nousee äkkiä terveenä ylös ja alkaa kertoa omaa tarinaa.

– Tämä on niitä mahtavia hetkiä, jolloin tuntuu että oopperassa kaikki on mahdollista. Liikunta- ja puhekyvyttömyys sekä vanhat traumaattiset kokemukset eivät lopulta rajoita häntä puhkeamasta muistelevaan värikkäästi elämässään kokemia onnellisia hetkiä. Helenan maailma on oikeastaan ainoa täysin puhdas ja kaunis asia koko oopperassa.

Kun oopperan perheenjäsenet vuosien erillään olon jälkeen kohtaavat samassa talossa, he alkavat setviä menneitä, mutta hyvistä yrityksistä huolimatta vanhat haavat aukeavat.

– Se on raadollista, mutta valitettavan totta. Tämä väistämättömyys ei jättänyt minua rauhaan sävellystyön missään vaiheessa; se nousi yhtä tärkeäksi kuin päähenkilöiden tekemiset. Päähenkilöiden pyrkimykset ovat hyviä, mutta heitä ympäröi väistämättömyys, ja loppupeleissä kykenemättömyys ratkaisevan askeleen ottamiseen vaikeuttaa muutosta.

Olen miettinyt, mitä tämä tarkoittaa oopperateoksen ulkopuolella. Meillä ihmisillä on valtava tarve tehdä tai muuttaa asioita, sillä periaatteessa haluamme kohdata pelkomme ja purkaa tunteitamme. Mutta viimeinen askel on monelle ylittämätön haaste, ja siksi muutos jää yleensä tapahtumatta. On helpompaa toteuttaa asiat samalla tavalla kuin ennenkin tai kuten jossain muualla on jo tehty, olipa kyse ympäristöstä, politiikasta tai muista yhteiskunnallisista teoista.

Pekka Hako

Sebastian Fagerlundista (s.1972) on tullut yksi sukupolvensa merkittävimmistä eurooppalaisista säveltäjistä. Hän opiskeli sävellystä Sibelius-Akatemiassa opettajanaan Erkki Jokinen ja teki sävellysdiplominsa vuonna 2004. Fagerlundin teoksissa tärkeitä näkökulmia ovat hänen kiinnostuksensa suuren mittakaavan muotoihin ja syvällinen näkemys musiikista perustavanlaatuisen kysymysten ja eksistentiaalisten kokemusten ilmaisuna. Hyvin virtuoosinen instrumentaalinen tuntuma ja vahva muusikkous ovat tunnistettavissa kaikissa hänen teoksissaan – nämä luovat musiikillista draamaa, jossa voimakas ilmaisu yhdistyy intensiteettiin ja eloisaan kommunikaatioon – kuin myös avoimuus eri musiikillisia perinteitä kohtaan. Lukuisat merkittävät orkesterit ja huomattavat kapellimestarit ja muusikot ympäri maailman ovat tilanneet ja esittäneet Fagerlundin teoksia. Hänen oopperasta kamarimusiikki- ja sooloteoksiin ulottuvan tuotantonsa merkittävimmät teokset ovat konsertot ja orkesteriteokset. Vuonna 2011 Fagerlund sai arvostetun Teosto-palkinnon orkesteriteoksestaan *Ignite* [BIS-2093], joka valittiin samana vuonna Wienin kansainvälisen säveltäjärostrumin suositusteokseksi. Konserttivuoden 2016/2017 Fagerlund toimi Amsterdamin Concertgebouw'n residenssi-säveltäjänä.

Gunilla Hemming on Helsingissä asuva näytelmäkirjailija. Työskenneltyään muutamia vuosia YLEn Radioteatterin dramaturgina hän on 1990-luvulta asti toiminut vapaana näytelmäkirjailijana ja käsikirjoittajana. Hän on kirjoittanut kymmeniä kuunnelmia, televisiosarjoja ja käsikirjoituksia lasten animaatioihin sekä useita täyspitkiä näytelmiä. Hänen viimeisimmät näytelmänsä ovat käsitelleet Wikileaksia (*Verkossa*, Helsingin Kaupunginteatteri), SS-miesten vaimoja (*Nazifruar*, Lilla Teatern) sekä kirjailija Henri Stendhalsin elämää ja onnetonta rakkautta (*Om kärleken*, Lilla Teatern). Ingmar Bergmanin *Syyssonaatti*-elokuvan sovitus on Hemmingin ensimmäinen oopperalibretto.

Kansainvälisesti arvostettu mezzosopraano **Anne Sofie von Otter** on yksi sukupolvensa menestyneimmistä laulajista. Von Otterilla on laaja ja monipuolinen diskografia, joka esittelee hänen lukuisia ja monipuolisia oopperarooliaan, omaleimaista lied-reper-tuaariaan ja laajaa oratorio- ja konserttiohjelmistoaan. Anne Sofie von Otter saavutti ensimmäisen kerran kansainvälistä mainetta loisteliaana Octaviana Richard Straussin *Ruusuritarissa* Royal Opera Housessa, Baijerin valtionoopperassa, Wienin valtionoopperassa ja Metropolitan-oopperassa. Oopperaroolien sekä konsertti- ja resitaali-ohjelmien monipuolisuus ja jatkuva kehittyminen ovat olleet merkittäviä tekijöitä von Otterin kansainvälisen maineen ja profiilin ylläpitämisessä. Hänellä on jatkuvasti kysyntää maailman johtavissa oopperataloissa ja orkestereissa ja hän tekee yhteistyötä kiitettyjen kapellimestareiden kanssa.

www.annesofievonotter.com

Ruotsalais-amerikkalaisen sopraano **Erika Sunnegårdh**in uran lähdettyä räjähdysnomaisesti liikkeelle vuosina 2004–2006, hän on luonut maineen monipuolisena laulajana, pelottomien ja emotionaalisesti nyansoitujen roolien tekijänä. Sunnegårdhin oopperaroleihin kuuluvat mm. Salome, Keisarinna (*Die Frau ohne Schatten*), Leonore, Tosca, Turandot, Senta ja Euryanthe ja hän esiintyy maineikkailla lavoilla ympäri maailmaa, kuten Metropolitan-ooppera, Wienin valtionooppera, Deutsche Oper Berlin ja Barcelonan Gran Teatre del Liceu. Erika Sunnegårdh teki Paulinen roolin Jonas Forssellin oopperan *Neito ja kuolema* maailman ensi-illassa Malmön oopperassa ja Reganin roolin Aribert Reimannin oopperassa *Lear* Palais Garnierissa Pariisissa vuonna 2016. Lisäksi hän on esiintynyt mm. Berliinin filharmonikkojen Leipzigin Gewandhausorkesterin ja Göteborgin sinfonikkojen solistina.

www.erikasunnegardh.com

Baritoni **Tommi Hakala** voitti arvostetun BBC Singer of the World -laulukilpailun Cardiffissa vuonna 2003. Hakala on valmistunut Sibelius-Akatemiasta Helsingistä, ja hän voitti kansallisen Merikanto-laulukilpailun vuonna 2001. Hän on kuulunut Nürnbergin oopperan (1998–2001), Leipzigin oopperan (2001–04) ja Suomen kansallisoopperan (2008–13) solistikuntiin. Hakala on esiintynyt laajasti ympäri maailman, mm. Dresdenin valtionoopperassa, Savonlinnan Oopperajuhlilla ja Metropolitan-oopperassa New Yorkissa. Tommi Hakala on konsertoinut ympäri Euroopan ja Yhdysvalloissa työskennellen mm. kapellimestarien Leif Segerstam, Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo ja Sir Simon Rattle kanssa.

Helena Juntunen on yksi tämän hetken valovoimaisimmista kansainvälisistä suomalaisista sopraanotähdistä. Juntusen laajaan rooliluetteloon kuuluvat mm. Salome, Katja Kabanova, Madama Butterfly, Marietta (*Die tote Stadt*) ja Marie (*Wozzeck*). Helena Juntunen on ollut mukana useiden teosten maailman ensi-iltaesityksissä ja hän esiintyy solistina useiden orkesterien kanssa, mm. Berliinin filharmonikot, BBC-sinfonia-orkesteri ja Royal Philharmonic Orchestra. Hänen levykatalogissaan on useita BIS-levymerkille tehtyjä äänitteitä, mm. Jean Sibeliuksen teoksien levytys.

<http://helenajuntunen.com>

Nicholas Söderlund Nicholas Söderlund opiskeli laulua Salzburgin Mozarteumissa ja palattuaan Suomeen hän jatkoi opiskelua Sibelius-Akatemiassa valmistuen vuonna 2008. Söderlund voitti toisen palkinnon Lappeenrannan laulukilpailussa ja kansainvälisessä Sibelius-laulukilpailussa. Hän on esiintynyt oratorio- ja passiosolistina sekä omin resitaalein Pohjoismaiden lisäksi mm. Venäjällä ja ympäri Eurooppaa. Ammatillisen oopperadebyyttinsä hän teki Suomen kansallisoopperassa vuonna 2007 ja on debyytistään lähtien tehnyt monipuolisesti rooleja Suomen kansallisoopperassa ja

Savonlinnan Oopperajuhlilla. Nicholas Söderlund on myös erityisen aktiivinen uuden suomalaisen musiikin esittäjä.

www.nicholassoderlund.com

Suomen kansallisoopperan kuoro on Suomen ainoa päätoiminen ammattikuoro. Järjestäytyneenä ammattilaiskuorona se aloitti toimintansa vuonna 1945. Tällä hetkellä kuorossa on 50 koelaulussa valittua laulajaa, joista useimmat ovat valmistuneet Sibelius-Akatemiasta. Suurempaa kokoonpanoa vaativissa oopperoissa kuoro täydennetään lisäkuoron riveistä. Oopperassa toimii myös noin 50 laulajan lapsikuoro. Kuoromestareina *Höstsonaten*-produktiossa ovat Marge Mehilane, Marco Ozbič ja Mauro Fabbri.

Suomen kansallisoopperan orkesteri on kokoonpanoltaan Suomen suurin sinfonia-orkesteri. Orkesteri on perustettu vuonna 1963, jolloin sen kokonaisvahvuus oli 47 soittajaa. Uuteen oopperataloon muuton myötä vuonna 1993 orkesterin koko kasvoi 101 muusikkoon. Tänä päivänä Kansallisoopperan orkesterissa on 112 jäsentä. Kansallisoopperan ensimmäinen ylikapellimestari oli Jussi Jalas. Häntä seurasivat Ulf Söderblom (1973–1993), Miguel Gómez-Martínez (1993–1996), Okko Kamu (1996–1999) ja Muhai Tang (2002–2006), Mikko Franck (2006–2013) sekä Michael Güttler (2013–2016). Syksyllä 2016 taiteellisenä partnerina aloitti Esa-Pekka Salonen ja syksystä 2017 Pierre Fournillier on toiminut orkesterin päävierailijana. Ooppera- ja balettiesitysten ohella Kansallisoopperan orkesteri on pitänyt jatkuvasti myös omia konsertteja sekä sinfonia- että kamarimusiikkikokoonpanoissa. Kansallisoopperan orkesteri on levyttänyt valtaosan suomalaisista oopperoista.

<http://oopperabaletti.fi>

Viulistina uransa aloittanut **John Storgårds** on yksi sukupolvensa merkittävimmistä suomalaiskapellimestareista. Hän on saanut paljon tunnustusta luovasta ohjelmistosuunnittelustaan ja sitoutumisestaan aikamme musiikin esittämiseen. Helsingin kaupungin-orkesterin ylikapellimestarina vuosina 2008–15 toiminut Storgårds on Lapin kamariorkesterin taiteellinen johtaja (1996–) sekä Münchener Kammerorchesterin taiteellinen partneri. Hän on myös päävierailija BBC:n filharmonikoissa (2012–) ja National Arts Centre Orchestrassa Ottawassa (2015–). Hän on vieraillut mm. Skottilaisessa kamariorkesterissa, Birminghamin sinfoniaorkesterissa, Tanskan kansallis-orkesterissa, Bambergin sinfonikoissa ja Bostonin, St. Louisin, Toronton ja Clevelandin orkestereissa. Storgårds on tehnyt lukuisia kiitettyjä levytyksiä sisältäen kantaohjelmiston lisäksi myös harvinaisuuksia ja aikamme musiikkia. Hän esiintyy säännöllisesti myös kamarimuusikkona ja viulistina festivaaleilla, ja viulusolistina orkestereiden kuten Kölnin WDR Sinfonieorchester kanssa. John Storgårds opiskeli orkesterinjohtoa, sävellystä ja viulunsoittoa Suomessa opettajinaan mm. Esther Rautio ja Jouko Ignatius, ja Israelissa legendaarisen viulistin Chaim Taubin johdolla. Storgårds suoritti kapellimestaridiplominsa Helsingissä vuonna 1997. Hän sai säveltaiteen valtionpalkinnon vuonna 2002 ja Pro Finlandia -mitalin vuonna 2012.

www.johnstorgards.com

HÖSTSONATEN – HERBSTSONATE

Inhaltsübersicht

I. Akt

Es ist Herbst und im Pfarrhaus erwartet man Charlottes Besuch. Die gefeierte Pianistin, die unablässig auf Konzertreisen ist, hat ihre Töchter Eva und Helena seit sieben Jahren nicht mehr gesehen. Helena ist gelähmt und stumm; Eva und ihr Mann Viktor haben ihren dreijährigen Sohn Erik verloren. Auch Charlotte hat einen Verlust erlitten: Ihr Lebensgefährte Leonardo ist vor kurzem verstorben.

Bei Ihrem Eintreffen spricht Charlotte sofort über ihre neuen Kleider. Bald erfährt sie, dass Helena, die sie in einem Pflegeheim untergebracht hatte, nun im Pfarrhaus lebt. Charlotte ist einen Moment allein, nur von ihrem imaginären Konzertpublikum umgeben, dem sie ihr Leid angesichts der unangenehmen Situation klagt. Als Eva sie zu Helena bringt, erscheint auch Leonardo und spielt auf ein Vorkommnis an, das sich während ihres gemeinsamen Aufenthalts in Bornholm ereignete. Charlotte versteht nicht, was Helena ihr mitzuteilen versucht. Sie ist entschlossen, ihren Besuch zu verkürzen, und ihr dankbares Publikum unterstützt diese Entscheidung.

Am Abend bittet Charlotte Eva, Klavier zu spielen, aber es ist offensichtlich, dass sie die Spielweise ihrer Tochter missbilligt. Auch das Publikum scheint sich zu langweilen. Am nächsten Tag erzählt Viktor Charlotte, wie Eriks Erscheinen ihr Leben verändert habe. Dann, kurz vor seinem vierten Geburtstag, ertrank Erik. Warum hat Gott ihnen alles genommen? Charlotte weiß nicht, was sie sagen soll. Eva denkt, Erik sei immer noch bei ihr: Gedanken und Gefühle können über den Tod hinausreichen.

Als Charlotte sich fürs Bett zurechtmacht und ihre Schlafmittel einnimmt, durchbricht ein Schrei die Stille des Hauses. Eva beeilt sich, Helena zu beruhigen, und trifft dann Charlotte. Ihre hitzige Diskussion bringt verdrängte Gefühle an die Oberfläche.

Eva weiß nicht, was schlimmer war: Charlotte auf Tournee oder zu Hause. „Mutter und Tochter – was für eine schreckliche Kombination von Gefühlen“, sagt Eva.

II. Akt

Eva beschreibt, wie sie sich fühlte, wenn ihre Mutter zu ihren Konzertreisen aufbrach. Charlotte erinnert sich an die Angst, ihre Karriere zu gefährden. Erneut schreit Helena, und Eva geht ab, um sich um ihre Schwester zu kümmern.

Charlotte erzählt ihren Bewunderern, dass sie auf ein solches Gespräch nicht vorbereitet war. Nach und nach enthüllt der Konflikt zwischen Mutter und Tochter Geheimnisse der Vergangenheit: Als Eva mit 18 Jahren schwanger war, drängte Charlotte sie dazu, das ungeborene Kind abzutreiben. „Kann sich eine Tochter denn nie von ihrer Mutter befreien?“, fragt sich Viktor.

Plötzlich beginnt Helena zu sprechen und erinnert sich daran, wie Leonardo sie einmal vor Jahren an Ostern auf Bornholm küsste und sie sich im Einklang mit sich selber fühlte. Charlotte hatte Leonardo daraufhin gebeten zu bleiben, tat seine Gegenwart Helena doch offenbar gut. Jetzt machen Eva, Viktor und Leonardo Charlotte für Helenas Leiden verantwortlich. Wieder allein mit ihrem Publikum, entschuldigt sich Charlotte für alles, was sie falsch gemacht hat. Sie will sich ändern.

Als Viktor Helena am nächsten Morgen berichtet, dass Charlotte abgereist ist, schreit sie auf. Eva bedauert ihren Streit und schreibt Charlotte, sie habe ihr Unrecht getan. Zur selben Zeit erzählt Charlotte ihrem Agenten andernorts von dem Besuch und fragt, warum der kranken Helena nicht das Sterben erlaubt sein solle. „Die ungeheure Gelegenheit, sich umeinander zu kümmern. Ich glaube nicht, dass es zu spät ist“, schreibt Eva.

DIE QUAL DER UNAUSWEICHLICHKEIT

Ein Interview mit Sebastian Fagerlund

Ingmar Bergmans reduziertes und realistisches Drehbuch stellt für einen Opernkomponisten eine Herausforderung dar. Welche Freiheiten ließ Ihnen der große Opernapparat für Ihre Interpretation?

– Eine Oper bietet mehr Freiraum für surreale Momente. Ich kann mit Musik Ereignisse darstellen, die zur selben Zeit an verschiedenen Orten stattfinden oder zu verschiedenen Zeiten am selben Ort stattgefunden haben, was bedeutet, dass ich Zeitschichten vermischen und übereinanderlegen kann. Bergmans Drehbuch zum Beispiel deutet Leonardo – den kürzlich verstorbenen Liebhaber der Konzertpianistin und Mutter Charlotte – nur an. In der Oper wollte ich ihm größere Präsenz verleihen, also kommentiert der Tote das Leben der Lebenden aus der Ferne. In einer Oper kann man mit den Grenzen zwischen Realem und Imaginärem spielen, sie bis zum Äußersten ausdehnen. Ich finde das ungeheuer faszinierend.

In Herbstsonate zeigt sich dies besonders in der Musik, die Charlotte umgibt. Die Konzertpianistin und Mutter. ist zu ihrer Tochter gereist, lebt aber immer noch zu weiten Teilen in ihrer eigenen Welt.

– Ja. Der Chor – das Konzertpublikum, das sie auf Schritt und Tritt begleitet – ist eine Erweiterung von Charlottes Ego. Denn Charlotte braucht ihr Publikum, es bedeutet ihr alles. Es folgt ihr, zunächst nur in ihrer Phantasie, auf Schritt und Tritt. Nach und nach aber dringt es in die Realität des Pfarrhauses und der anderen Personen ein, die ebenfalls mit dem Chor zu kommunizieren beginnen. Solche Erweiterungen, die eine unbeschränkte Phantasie ermöglicht, können in einer Oper höchst bedeutsam werden – sie zeigen den Egoismus der Mutter in tragikomischen und absurden Szenen.

Die Oper ist surrealer als Bergmans Film. Die stumme Helena zum Beispiel erholt sich plötzlich, erhebt sich aus ihrem Bett und beginnt, ihre Geschichte zu erzählen.

– Es ist einer dieser erstaunlichen Momente, die einem das Gefühl geben, in der Oper sei alles möglich. Letztlich können weder ihre Unfähigkeit, sich zu bewegen und zu sprechen, noch ihre traumatischen Erlebnisse sie daran hindern, höchst lebendige Gestalt anzunehmen und ihre glücklichen Erinnerungen in allen Farben zu schildern. Tatsächlich ist Helenas Welt das einzige vollkommen reine und ungetrübt schöne Element der gesamten Oper.

Als die Familienmitglieder nach Jahren der Trennung unter einem Dach zusammenkommen, tauchen sie allmählich in die Vergangenheit hinab. Trotz ihrer guten Absichten öffnen sie alte Wunden.

– Es ist tragisch, aber leider sehr realistisch. Diese Unausweichlichkeit verfolgte mich während des gesamten Kompositionsprozesses und wurde so bedeutsam wie die Handlungen der Protagonisten selber. Ihre Absichten sind edel, doch sie sind auf unausweichliche Weise miteinander verknüpft. Letzten Endes erschwert ihre Unfähigkeit, den letzten, entscheidenden Schritt zu tun, jegliche Änderung.

Ich habe mich gefragt, welche Parallelen es dafür in der realen Welt gibt. Wir haben dieses große Bedürfnis, etwas zu erreichen oder etwas zu verändern, denn im Prinzip wollen wir uns unseren Ängsten stellen und unsere Gefühle ausleben. Der letzte Schritt ist für uns jedoch eine unüberwindbare Herausforderung, so dass alles beim Alten bleibt. Es ist so viel einfacher, weiterzumachen wie bisher oder in die Fußstapfen eines anderen zu treten – ganz gleich, ob es sich um ökologische, politische oder gesellschaftliche Fragen handelt.

Pekka Hako

Sebastian Fagerlund (geb.1972) hat sich als einer der führenden europäischen Komponisten seiner Generation etabliert. Er studierte Komposition an der Sibelius-Akademie in Helsinki bei Erkki Jokinen, wo er 2004 sein Kompositionsdiplom erhielt. Wichtige Charakteristika von Fagerlunds Schaffen sind sein Faible für Großformen und seine profunde Auffassung von Musik als Ausdruck grundlegender Fragen und existentieller Erfahrungen. Seine Werke zeigen eine ungemein subtile Instrumentation und eine hoch entwickelte Musikalität; sie sorgen für Musikdramen, in denen sich kraftvoller Ausdruck mit Intensität und lebendiger Kommunikation sowie mit einer Offenheit gegenüber verschiedenen musikalischen Traditionen verbindet. Werke von Fagerlund wurden von zahlreichen bedeutenden Orchestern, herausragenden Dirigenten und Musikern in der ganzen Welt in Auftrag gegeben und gespielt. Sein Schaffen reicht von der Oper bis zur Kammermusik und zu Solowerken; als seine signifikantesten Kompositionen dürfen seine Konzerte und Orchesterwerke gelten. Im Jahr 2011 wurde Fagerlund mit dem renommierten finnischen Teosto-Preis für sein Orchesterwerk *Ignite* [BIS-2093] ausgezeichnet, das im selben Jahr auch vom International Rostrum of Composers in Wien mit einer Empfehlung bedacht wurde. In der Saison 2016/17 war Fagerlund Composer-in-Residence des Concertgebouw Amsterdam.

Die Dramatikerin **Gunilla Hemming** lebt in Helsinki. Nach einigen Jahren als Dramaturgin für das Hörspielprogramm von Yle, der finnischen Rundfunkanstalt, ist sie seit den 1990er Jahren als freie Dramaturgin und Drehbuchautorin tätig und hat Dutzende von Hörspielen, Fernsehserien und Kindertrickfilme sowie mehrere abendfüllende Schauspiele geschrieben. Ihre letzten Stücke waren *Verkossa* („Das Netz wird enger“, Stadttheater Helsinki) über Wikileaks, *Nazifruar* („Nazi-Frauen“, Lilla Teatern) und *Om Kärleken* („Über Liebe“, Lilla Teatern) über das Leben und die tragische Liebe Stendhals. Die Adaption von Ingmar Bergmans Drehbuch *Höstsonaten – Herbstsonate* ist Hemmings erstes Opernlibretto.

Die international gefeierte Mezzosopranistin **Anne Sofie von Otter** ist eine der erfolgreichsten Sängerinnen ihrer Generation. Ihre umfangreiche und vielseitige Diskographie spiegelt ihre zahlreichen und vielfältigen Opernrollen, ihre ungewöhnlich facettenreiche Palette an Liedprogrammen und ihr schier unerschöpfliches Oratorien- und Konzertrepertoire wider. Erste internationale Aufmerksamkeit erlangte sie als herausragender Octavian (*Der Rosenkavalier*) am Royal Opera House Covent Garden, der Bayerischen Staatsoper, der Opéra national de Paris, der Wiener Staatsoper und der Metropolitan Opera. Ihr vielfältiges und ständig weiterentwickeltes Repertoire an Opernrollen, Liederabenden und Konzertprogrammen hat wesentlich zu Anne Sofie von Otters internationalem Ansehen und Profil beigetragen und sie zu einem vielgefragten Gast bei den führenden Dirigenten, Orchestern und Opernhäusern der Welt gemacht.

www.annesofievonotter.com

Seit dem fulminanten Karrierestart der schwedisch-amerikanischen Sopranistin **Erika Sunnegårdh** in den Jahren 2004–06 hat sie sich als vielseitige Sängerin mit furchtlosen und emotional nuancierten Interpretationen einen Namen gemacht. Zu ihren Opernrollen gehören Salome, Kaiserin (*Die Frau ohne Schatten*), Leonore, Tosca, Turandot, Senta und Euryanthe, und sie tritt auf den renommierten Bühnen der Welt auf, u.a. an der Metropolitan Opera, der Wiener Staatsoper, der Oper Frankfurt, der Deutschen Oper Berlin und dem Teatro del Liceu in Barcelona. Erika Sunnegårdh verkörperte die Rolle der Paulina in der Uraufführung von Jonas Forssells *Tod und das Mädchen* in Malmö sowie Regan in Aribert Reimanns *Lear* im Palais Garnier 2016. Im Konzertsaal trat sie mit Orchestern wie den Berliner Philharmonikern, dem Gewandhausorchester Leipzig und den Göteborger Symphonikern auf.

www.erikasunnegardh.com

Der Bariton **Tommi Hakala** gewann im Jahr 2003 die renommierte BBC Singer of the World Competition in Cardiff. 2001 war der Absolvent der Sibelius-Akademie in Helsinki beim nationalen Merikanto Gesangswettbewerb mit dem 1. Preis ausgezeichnet worden. Tommi Hakala war Ensemblemitglied der Nürnberger Oper (1998–2001), der Oper Leipzig (2001–04) und der Finnischen Nationaloper (2008–13). Er ist ein weltweit gefragter Sänger, der u.a. an der Staatsoper Dresden, der Metropolitan Opera, New York, und bei den Savonlinna Opernfestspielen gastierte. Konzertengagements haben Tommi Hakala durch ganz Europa und in die USA geführt; dabei hat er mit Dirigenten wie Leif Segerstam, Esa-Pekka Salonen, Sakari Oramo, Jesús López-Cobos und Sir Simon Rattle zusammengearbeitet.

Helena Juntunen ist eine der glänzendsten finnischen Sopranistinnen der Gegenwart; mit Rollen wie Salome, Katja Kabanowa, Madama Butterfly, Mimì, Marietta (*Die tote Stadt*), Donna Clara (*Der Zwerg*) und Marie (*Wozzeck*) hat sie international Karriere gemacht. Sie wirkte an etlichen Uraufführungen mit und tritt als Solistin mit zahlreichen finnischen Orchestern unter Dirigenten wie Esa-Pekka Salonen, Jukka-Pekka Saraste, Leif Segerstam und Osmo Vänskä auf. Ihre Diskographie umfasst mehrere Aufnahmen bei BIS, darunter Werke von Jean Sibelius.

<http://helenajuntunen.com>

Nicholas Söderlund studierte Gesang am Salzburger Mozarteum und setzte sein Studium an der Sibelius-Akademie fort, wo er 2008 seinen Abschluss machte. Der Preisträger des Lappeenranta-Gesangswettbewerbs und des internationalen Sibelius-Gesangswettbewerbs ist mit Liederabenden und Oratorienpartien in den nordischen Ländern, in Russland und in ganz Europa aufgetreten. 2007 gab Nicholas Söderlund sein Operndebüt und steht seither mit einem breit gefächerten Repertoire an der Finnischen Na-

tionaloper sowie beim Savonlinna Opera Festival auf der Bühne. Einen Schwerpunkt seines Schaffens bildet die zeitgenössische finnische Musik.

www.nicholassoderlund.com

Der **Chor der Finnischen Nationaloper** ist Finnlands einziger ständiger Berufschor und seit 1945 in dieser Form organisiert. Derzeit hat er 50 Mitglieder, von den die meisten Absolventen der Sibelius-Akademie sind. In größeren Werken wird der Chor durch Sänger des Extrachors der Finnischen Nationaloper ergänzt. Die Finnischen Nationaloper verfügt außerdem über einen Kinderchor mit ca. 50 Mitgliedern. Die Chorleiter der vorliegenden Einspielung sind Marge Mehilane, Marco Ozbič und Mauro Fabbri.

Das **Orchester der Finnischen Nationaloper** ist Finnlands größtes Symphonieorchester. 1963 mit 47 Mitgliedern gegründet, wuchs es 1993 mit dem Umzug in das neue Opernhaus von Helsinki auf 101 Musiker heran und verzeichnet derzeit 112 Mitglieder. Erster Chefdirigent des Ensembles war Jussi Jalas. Ihm folgten Ulf Söderblom (1973–1993), Miguel Gómez-Martínez (1993–1996), Okko Kamu (1996–1999), Muhai Tang (2002–2006), Mikko Franck (2006–2013) und Michael Güttler (2013–2016). Seit Herbst 2016 ist Esa-Pekka Salonen Künstlerischer Partner des Orchesters; im Herbst 2017 wurde Pierre Fournillier zum Ersten Gastdirigent ernannt. Neben seinen Opern- und Ballettverpflichtungen gibt das Orchester regelmäßig eigene Symphoniekonzerte und Kammermusikabende; auch bei Auslandstourneen der Finnischen Nationaloper findet in der Regel ein Orchesterkonzert statt. Das Orchester der Finnischen Nationaloper hat Aufnahmen der meisten finnischen Opern vorgelegt.

<http://oopperabaletti.fi/en>

John Storgårds begann seine künstlerische Laufbahn als Violinist und ist heute einer der bemerkenswertesten finnischen Dirigenten seiner Generation. Weithin wird er für seine kreative Programmgestaltung und sein Engagement für zeitgenössische Musik geschätzt. Der ehemalige Chefdirigent des Helsinki Philharmonic Orchestra (2008–15) ist Künstlerischer Leiter des Lapland Chamber Orchestra (seit 1996) und Künstlerischer Partner des Münchener Kammerorchesters. Darüber hinaus ist er Erster Gastdirigent des BBC Philharmonic (seit 2012) und des National Arts Centre Orchestra Ottawa (seit 2015). Er gastierte u.a. beim Scottish Chamber Orchestra, dem City of Birmingham Symphony Orchestra, dem Danish National Symphony Orchestra, den Bamberger Symphonikern und den Orchestern von Boston, St. Louis, Toronto und Cleveland. Storgårds hat zahlreiche gefeierte Aufnahmen vorgelegt, die neben Standardrepertoire auch Raritäten und zeitgenössische Musik enthalten. Darüber hinaus tritt er häufig als Kammermusiker und Violinist bei Festivals auf; als Violinsolist konzertiert er mit Orchestern wie dem WDR Sinfonieorchester Köln. John Storgårds studierte Orchesterleitung, Komposition und Violine in Finnland – unter anderem bei Esther Rautio und Jouko Ignatius – und in Israel bei dem legendären Geiger Chaim Taub. 1997 erwarb er sein Dirigierdiplom an der Sibelius-Akademie in Helsinki. 2002 wurde er mit dem Finnischen Staatspreis für Musik und 2012 mit dem Pro Finlandia-Preis ausgezeichnet.

www.johnstorgards.com

JOHN STORGÅRDS

Photo: © Marco Borggreve

SEBASTIAN FAGERLUND

HÖSTSONATEN

*Libretto: Gunilla Hemming,
efter Ingmar Bergmans filmmanuskript*

AKT 1

1 UVERTYR

2 SCEN 1. I prästgården

(Eva och Viktor väntar på att Charlotte ska anlända.)

Eva: Osannolika kvinna. Besynnerliga mor!

Viktor: Sluta oroa dig, Eva!

Eva: Allt blir bra?

Viktor: Sluta oroa dig!

Du skrev själv vackert och inbjöd henne.

Eva: Då menade jag vartenda ord.

Men nu, nu vet jag inte så noga.

Viktor: Snälla! Sluta oroa dig!

Eva: Nu minns jag plötsligt...

Viktor: Du tror du vet? Men vet du det?

Eva: Nu minns jag plötsligt hurudan hon är!

Inte oroa sig? Inte vara orädd.

Besynnerliga kvinna! Besynnerliga mor.

AUTUMN SONATA

*Libretto by Gunilla Hemming,
based on the screenplay by Ingmar Bergman*

ACT 1

OVERTURE

SCENE 1. The Vicarage

(Eva and Viktor waits for Charlotte to arrive.)

Eva: Preposterous woman. Strange mother!

Viktor: Stop worrying, Eva.

Eva: Will it all go well?

Viktor: Stop worrying.

You wrote a kind letter inviting her to stay.

Eva: I meant every word, then.

But now I'm not so sure.

Viktor: Please. Do stop worrying!

Eva: Now I remember...

Viktor: You think you know. But do you?

Eva: Now I remember what she's like.

I shouldn't worry? Shouldn't be unfair?

Preposterous woman! Strange mother.

3 SCEN 2. Helenas rum

(Helena sitter i sin rullstol vid fönstret. Hon väntar på Charlotte, spanar ut. Eva kommer in till henne.)

Eva: Hon kommer. Helena, det blir väl roligt!
Nu kommer hon!

(Eva kör bort rullstolen med Helena från fönstret)

Helena: Aaaa...

Eva: Är det bra?

Helena: Mmaaaa...

Eva: Ja, mamma kommer!

(Viktor kommer in)

Eva: Tänk – sju år sen sist! Sju år i oktober!
Hon har inte haft tid, hon har turnéer och konserter.
Man kan förstå.

Viktor: Och vi förstod.

Eva: Ja, verkligen! Vi ”förstod”. Som alltid ”förstå”.

Viktor: Alltid förstå.

Helena: Mamma!

Eva & Viktor: ”Alltid förstå”. Sju år sen sist.
Turnéer och konserter. Hon har inte haft tid.
Man måste förstå.

Eva: Slut på oro! Så. Vad fint det blir! Underbart!

Viktor: Vill du visa henne Eriks grav?

Eva: Det måste jag.

Helena: Mamma kommer...

SCENE 2. Helena's Room

(Helena sits in her wheelchair by the window. She is looking out, waiting for Charlotte. Eva enters.)

Eva: She's coming. Isn't it wonderful, Helena!
She's coming!

(Eva pushes the wheelchair away from the window)

Helena: Aaaa...

Eva: Is everything all right?

Helena: Mmaaaa...

Eva: Yes, Mummy's coming.

(Viktor joins them)

Eva: Just think – it's been seven years! Seven years in
October! She's been busy, doing tours and concerts...
It's understandable.

Viktor: And we understood.

Eva: Indeed! We 'understood'. As always 'understand'.

Viktor: Always understand.

Helena: Mummy!

Eva & Viktor: Always understand. It's been seven years.
Tours and concerts – she's been busy.
One has to understand.

Eva: No more worrying! There – it will be fine! Wonderful!

Viktor: Will you show her Erik's grave?

Eva: I have to.

Helena: Mummy's coming...

Viktor: Men inte första dagen.

Eva (*tröstar Helena, som blir mer och mer upprörd*):
Jag fick veta om det av en händelse,
att Leonardo hade dött.

(*Helena reagerar kraftigt på namnet Leonardo*)

Stackars Charlotte, nu är hon ensam.
Därför bjöd jag in henne, vår lilla mamma.

(*Eva lyfter Helena ur rullstolen och lägger ned
henne i sängen, där hon verkar domna bort efter
all upphetsning.*)

Mor och dotter. Slutar man aldrig att vara mor och
dotter? Är jag ens fullvuxen? Vad är det att vara
vuxen? Man måste lära sig att leva, och jag övar mig
varenda dag. Om någon, om någon skulle älska mig
som jag är, då vågade jag kanske äntligen se mig själv.

Viktor: Eva, jag älskar ju dig, varför kan du inte tro
på det?

Eva: Jag övar mig, jag trevar blint, jag övar mig
varenda dag.

Viktor: Jag har inte de rätta orden.

Eva: Det är inte orden, Viktor, det är aldrig orden.

Helena (*ropar i sömnen*): Mmma... mmmmma
kokoko... mmmkoko... mmmmer

Viktor: But not on the first day.

Eva (*trying to calm Helena, who is getting more and
more excited*): It was by pure chance that I heard
about Leonardo's death.

(*Helena reacts to the name Leonardo*)

Poor Charlotte, she's all alone now.
That's why I invited her, our darling Mummy.

(*Eva puts Helena to bed, where she seems
to come to peace.*)

Mother and daughter. Does one ever stop being mother
and daughter? Have I even grown up? What does grown
up mean? One must learn to live, and I practise it each
single day. If I was loved by someone, loved for who I
am, maybe then I could face myself at last.

Viktor: But Eva, I love you – why can't you believe that?

Eva: I practise, I stumble blindly, I practise every day.

Viktor: I don't have the proper words.

Eva: It's not the words, Viktor. It never is.

Helena (*in her sleep*): Mummy... comes...

4 SCEN 3. I ett konserthus

Publiken: Charlotte Andergast! Vilken konstnär!
Vilken pianist! Charlotte Andergast!

(Charlotte kommer in på scenen)

Publik 1: Har ni hört hennes *Pathétique*!

Publik 2: Och *Hammerklaversonaten*!

Publik 3: Har ni hört?

Publik 1 & 2: När hon spelar för oss...

Publiken: Vilket anslag, vilken tolkning!
Vilken total behärskning, vilket mod, vilken klang!

Publik 4: Och *Waldstein* sedan – oförglömlig!

Publiken: Hon är vår idol, vår ikon. Vi älskar
Charlotte Andergast. "Applåd". "Applåd". "Encore"
Hon lever genom oss och vi genom henne.
Det är vår hemlighet. Vårt förbund.
(Viskande:) Och kostar oss bara priset av en
konserterbiljett!

5 SCEN 4. Utanför prästgården

(Charlotte anländer och blir mött av Eva.)

Charlotte: Byxdressen köpte jag i Zürich, på
på Bahnhofstrasse, jag såg den i ett fönster,
gick in och provade, den satt perfekt.

Eva: Ja, kära mamma, den är väldigt snygg.

Charlotte: Jag ville ha nånting bekvämt för resan.
Nu får vi kramas, som vi gjorde förr, när du var liten.

(De kramas)

SCENE 3. In a Concert Hall

Audience: Charlotte Andergast! Such an artist!
Such a pianist! Charlotte Andergast!

(Charlotte comes on stage)

Audience member 1: Did you hear her *Pathétique*?

Audience member 2: And the *Hammerklavier* Sonata?

Audience member 3: Did you hear?

Audience members 1 & 2: When she plays for us...

Audience: Her touch, the interpretation!
Such complete command, such courage, her sound!

Audience member 4: And her *Waldstein* – unforgettable!

Audience: She is our idol, our icon. We love
Charlotte Andergast. 'Applause'. 'Applause'. 'Encore'!
She lives through us and we through her.
That is our secret. That is our bond.
(Whispering:) And all for the price of a concert ticket.

SCENE 4. Outside the Vicarage

(Charlotte arrives and is met by Eva.)

Charlotte: I bought the trouser suit in Zurich,
on Bahnhofstrasse. I saw it in a shop window
and tried it on, it fitted perfectly.

Eva: Yes, darling Mummy, it's very stylish.

Charlotte: I wanted something suitable for travelling.
Now let us hug, like we used to when you were little.

(They hug)

Charlotte: Kära Eva!

Eva: Kära mamma!

Charlotte: Eva lilla? Gråter du?
Du har magrat. Hur har du det?

Eva: Vi har det bra.

Charlotte: Isolerat, här på er prästgård?

Eva: Vi har det bra.

Charlotte (*vänder sig bort*): Hösten har redan kommit hit! Gud vad jag älskar alla färgerna! Jag hade alldeles glömt...

Eva: Men berätta! Berätta mamma!

Charlotte: Vad då?

Eva: Om Leonardo! Hur dog han, din Leonardo?
Är du väldigt ledsen?

Charlotte: Jag satt hos honom hela sista dygnet.
Det var så kvalmigt, hett, en enda väntan.

(*Leonardo visar sig på avstånd*)

Leonardo: En enda väntan, det gör mig ont, Charlotte.
Att utsätta dig för de utdragna timmarna var inte min mening.
Jag luktade av ålderdom och skämdes för det. Skam var min sista känsla här på jorden. Vad säger man till det?

Charlotte: Jag satt hos honom hela sista dygnet.
Slutet, det var hur lugnt som helst. Visst känns det tomt, men jag kan inte påstå att jag går omkring och sörjer.
Man får inte gräva ner sig i sin sorg. Jag gör mina konserter som förut. Voilå!

(*Publiken kommer in*)

Charlotte: Darling Eva!

Eva: Darling Mummy!

Charlotte: Eva, dear, are you crying?
You've lost weight. How are you doing?

Eva: We're fine.

Charlotte: Lonely, here at the vicarage?

Eva: We're fine.

Charlotte (*turns away*): Autumn is here already!
God, how I love the all colours!
I had completely forgotten...

Eva: Now tell me, Mummy, tell me!

Charlotte: Tell you what?

Eva: About Leonardo. How did he pass away, your Leonardo? Are you very sad?

Charlotte: I sat with him throughout that final day.
It was stifling and hot. An endless wait.

(*Leonardo appears at a distance*)

Leonardo: An endless wait. I'm sorry, Charlotte.
I never wanted to subject you to those drawn-out hours.
I smelt of old age and was ashamed. Shame was my final emotion on earth. What to say?

Charlotte: I sat with him throughout that final day.
The end was perfectly peaceful. There is an emptiness, of course, but I can't say that I'm constantly mourning.
One mustn't be consumed by grief. I carry on giving concerts as always. Voilå!

(*The Audience enters*)

Eva (*brydd över att mamman inte visar mera känslor*):
Jag spelar ofta i kyrkan.

Charlotte: Du måste spela för mig!

Eva: Ibland håller jag en hel musikafon.
Jag spelar och berättar om musiken.

Charlotte: Jag gjorde fem skolkonserter i Los Angeles,
tre tusen barn varenda gång! Jag hade en flygel och
förklarade musiken. Vilken succé.
Men åhhh... så förfärligt ansträngande.

Publiken: Tretusen barn! Varenda gång.
Det blir femtontusen! Vilken succé. Varenda gång.

Eva: Mamma – det är en sak jag måste säga dig.

Charlotte: Ja? Vad då?

Eva: Helena är här.

Charlotte: Helena? Varför är hon här?

Eva: Hon bor med oss.

Charlotte: Hon hade det bra där hon var,
på vårdhemmet.

Eva: Hon är min syster. Jag längtade efter henne.

Charlotte: Och är hon sämre?

Eva: Ja, det hör till sjukdomen.

Charlotte: Så räcker det inte med Leonardos död.
Var det nödvändigt att släpa hit stackars Lena också?

Eva: Ska vi gå och hälsa på henne?

Charlotte: Jag orkar inte se henne. Inte idag. Måste vi?

Eva: Hon längtar efter att få träffa dig.

Eva (*taken aback by Charlotte's relative lack of emotion*):
I often play in the church.

Charlotte: You must play for me!

Eva: Sometimes I put on an entire soirée.
I play and talk about the music.

Charlotte: I did five school concerts in Los Angeles,
each one for three thousand children! I had a grand piano,
and talked about the music. It was a great success...
but incredibly taxing.

Audience: Three thousand pupils! Each time.
That's fifteen thousand! A great success. Each time.

Eva: Mummy – there's something I need to tell you.

Charlotte: Yes? What?

Eva: Helena is here.

Charlotte: Helena? Why is she here?

Eva: She's living with us.

Charlotte: She was fine in the nursing home.

Eva: She is my sister. I missed her.

Charlotte: Is she worse?

Eva: It comes with the disease.

Charlotte: As if Leonardo's death wasn't enough.
Did you have to drag poor Lena here, too?

Eva: Shall we go and see her?

Charlotte: I can't, not today. Do we have to?

Eva: She's longing to see you.

Charlotte: Ge mig fem minuter, så jag kan hämta mig.
Är det för mycket?

Eva: Nej mamma. Inte efter sju hela år.
Välkommen mamma, välkommen hit!

(Eva går)

6 SCEN 5. Charlotte med sin publik

Publiken: Ingen kan som du, Charlotte Andergast,
uttrycka förfining och nyanser.

Charlotte: Det är fruktansvärt obehagligt,
men jag har inget val.

Publiken: Var finns dina källor, var tar du allt ifrån –
briljansen, smärtan?

Charlotte (*provocerad*): Vad menas med det där?
Vad vet ni om min smärta!

Publiken: Du är en stor artist...

Charlotte: Det är vad alla tror.
Men oftast känner jag mig bara tom. En bluff!...
Nåja, helt slut är jag väl inte...

Publiken: Är det slut?

Charlotte: Nej. Nej, nej!
Käraste publik, jag utövar min berömda ödmjukhet...
Ja, herregud! Min berömda ödmjukhet, ett riktigt
nyttigt arbetsredskap.

Charlotte: Give me five minutes, to collect myself.
Is that too much to ask?

Eva: No, Mummy, not after seven whole years.
Welcome, Mummy, welcome to us!

(Eva leaves)

SCENE 5. Charlotte and the Audience

Audience: Nobody expresses refinement and nuances
like you, Charlotte Andergast.

Charlotte: This is terribly distressing,
but I have no choice.

Audience: Where are your sources, where do you
draw it all from? The brilliance, the pain?

Charlotte (*annoyed*): What do you mean?
What do you know of my pain?

Audience: You are a great artist...

Charlotte: That's what they all think.
But often I feel empty, a fake...
Ah well, I'm not completely done for yet...

Audience: Are you done for?

Charlotte: No, no, no!
My beloved audience, I'm exercising my famous
humility... Yes, indeed! My famous humility,
a very useful tool.

7 SCEN 6. Hos Helena

*(Eva och Charlotte kommer in.
Eva hjälper Helena att sitta upp i sängen)*

Charlotte: Lena lilla! En kram och en kyss.

Helena: Aaaa

Eva (*förklarar vad Helena vill säga*): Hon vill att du ska ta henne om huvudet och se på henne!

Charlotte: Jag är glad att Eva sköter dig. Jag tänkte komma via vårdhemmet och hälsa på dig, ska du veta.

Helena: Aaa

Charlotte: Men nu kan vi vara tillsammans varje dag. Så fin du är i håret!

Helena: Mmm

Eva: Det är till din ära, mamma.

Charlotte: Jag har tänkt så mycket på dig. Varje dag.

Helena: Mmm

Charlotte: Vad säger hon?

Eva: Att du måste vara trött, och att du inte ska anstränga dig mer i dag.

Charlotte: Lilla Lena vännen. (*Hon ser en klänning på en galge.*) Se din fina klänning, brukar du gå i den?

Eva: Minns du inte den klänningen?
Som du gav Lena på Bornholm.

Charlotte: Gjorde jag?

Eva: När vi firade påsk.

SCENE 6. Helena's Room

*(Eva and Charlotte enters.
Eva helps Helena to sit up in her bed)*

Charlotte: Little Lena! A hug and a kiss.

Helena: Aaaa

Eva (*explaining*): She wants you to hold her head and look at her.

Charlotte: I'm so pleased that Eva looks after you. I was planning to visit you at the nursing home, you know.

Helena: Aaa

Charlotte: But now we can spend time together every day. Your hair looks so nice!

Helena: Mmm

Eva: It's for your sake, Mummy.

Charlotte: I have thought of you so often. Every day.

Helena: Mmm

Charlotte: What is she saying?

Eva: That you must be tired.
And that you mustn't strain yourself more today.

Charlotte: Little Lena. (*She sees a dress on a hanger*)
What a pretty dress – do you wear it often?

Eva: Don't you remember that dress?
You gave it to Lena on Bornholm.

Charlotte: Did I?

Eva: We were there for Easter.

Charlotte: Ja, nu minns jag kanske.
Det var rätt längesen.

(Leonardo kommer in)

Leonardo: Det kan du inte ha glömt, kära Charlotte!
Din dotter var förtjusande, spröd och sårbar som en fågelunge. Jag förstod alltsammans men låtsades att inte förstå.

Vi talade aldrig om det senare, Charlotte. Men vi svek henne, du och jag. Vi lekte med henne, du och jag. Det var ju inte illa ment?

8 SCEN 7. Charlotte, Eva och Publiken

(Leonardo lämnar scenen.

Charlotte vänder sig mot Publiken)

Charlotte: Varför vill jag bara gråta?

Publiken: Inte gråta, Andergast.

Charlotte: Att stå där utskämd. Det är det som är meningen. Och dåligt samvete – alltid, alltid dåligt samvete.

Den där söndertrasade mjuka kroppen, det är min lilla Lena. Min lilla flicka. Min Lena. Inte gråta nu, för helvete. Inte gråta. Jag kortar av besöket.

Publiken: Korta besöket. Fyra dagar ska gå bra.

Charlotte: Men fyra dagar, fyra ska gå att stå ut med.

(Charlotte lämnar scenen. Eva är ensam kvar – hon har inte lagt märke till Publiken)

Eva: Som en aktris före sin entré. Vansinnigt rädd men samlad. Så var det när hon steg in hos Helena. Föreställningen var suverän.

Charlotte: I think I remember.
That's quite a long time ago.

(Leonardo enters)

Leonardo: You can't have forgotten that, dear Charlotte! Your daughter was lovely, fragile and vulnerable like a little bird. I understood everything but pretended not to.

We never mentioned it afterwards, Charlotte. But we let her down, you and me. We toyed with her, you and me. We meant no harm, did we?

SCENE 7. Charlotte, Eva and the Audience

(Leonardo exits.

Charlotte turns to the Audience)

Charlotte: All I want to do is cry.

Audience: Don't cry, Andergast.

Charlotte: To stand there in shame. That was the whole point. And a guilty conscience – forever a guilty conscience!

That soft and broken body, that is my little Lena. My little girl. My Lena. Oh, don't cry now, for Christ's sake. Don't cry. I'll cut short my visit.

Audience: Shorten the visit. Four days should be fine.

Charlotte: But four days, four I should manage.

(Charlotte walks off. Eva is left, alone – she hasn't noticed the Audience)

Eva: Like an actress before her entrance. Petrified but collected. That was her, when she met Helena. A superb performance.

Publiken: Föreställningen var suverän.

Eva (*blir medveten om Publiken och ropar*):
Era förbaskade papegojor!

Publiken: Ursäkta, hur? Förlåt?

Eva: Vad vet ni om detta? Inget alls!

Publiken: Vi hör till föreställningen, det vill vi påminna. Vi har egna platser. Vi har god överblick. Utan oss blir det ingenting!

Eva: Jag känner er. Ni är skoningslösa. Ni hör till hennes föreställning, inte till min. Jag känner er. Jag struntar i er!

Publiken: Vi kan också stå upp och gå!

Eva: Gör vad ni vill! Gör det då!

Publiken: Hon provocerar. Hon är arg.

Eva: Jag struntar i er! Gör vad ni vill!

Publiken: Nu går vi vidare. Vi vill gå vidare. Vi vill ha valuta för vår insats. Valuta för att vi sitter här.

9 SCEN 8. Efter middagen

(*Viktor, Charlotte och Eva har just avslutat måltiden. Charlotte har på sig en hellång röda middagsklänning. Publiken iaktar och kommenterar.*)

Publiken: Magnifik!

Eva: Den var vacker, sa du att den är Dior?

Charlotte: Tack för middagen.
Jo – tänk, jag trodde inte att jag klär i rött.

Viktor: Var fick du det ifrån?

Audience: A superb performance!

Eva (*becomes aware of the Audience and shouts*):
You blasted parrots!

Audience: Excuse us? What?

Eva: What do you know about this? Nothing!

Publiken: We belong to the performance, if you don't mind. We have seats of our own. We see everything. Without us there's nothing!

Eva: I know you. You are without mercy. You belong to her performance, not mine! I know you. You're nothing to me!

Audience: We could get up and leave!

Eva: Do as you please! Just go!

Audience: She provokes us. She's upset.

Eva: You're nothing to me! Do as you please!

Audience: Let's move on, we'd like that. We want something in return for our investment. Something in return for sitting here!

SCENE 8. After dinner

(*Viktor, Charlotte and Eva have finished their meal. Charlotte is wearing an elegant long red dress. The Audience watches and comments.*)

Audience: Magnificent!

Eva: It is beautiful. Did you say it is a Dior?

Charlotte: Thank you for the meal.
Yes – I actually thought red didn't suit me.

Viktor: What made you think that?

Charlotte (*närmar sig flygeln*): Nu vill jag att du spelar för mig, Eva. Vilket vackert instrument ni har!

Eva: Det är vår ögonsten.

Viktor: ...vår ögonsten.

Charlotte: Nu är jag på gott humör. Jag oroade mig i onödan.

Eva: Vad menar du?

Charlotte: Förstår du inte att det var ängsligt att träffa dig efter alla dessa år. Spela nu.

Eva: Jag vet inte.

Charlotte (*ser vilka noter Eva har framme*): Preludier! Spela det här!

Eva: Jag är så oteknisk. Jag vet inte.

Charlotte: Spela nu!

(*Eva sätter sig vid pianot*)

Viktor (*kommer in med en kaffebricka*): Varsågod Charlotte, koffeinfritt, eller hur?

Charlotte: Viktor du är verkligen charmant!

Publiken: Nu ska du glömma oss. Vi är inte särskilt intresserade. Nej, inte särskilt intresserade! Vi bläddrar i programmet, äter halstabletter.

(*Eva spelar. Charlotte är mycket koncentrerad men röjer inte med en min vad hon tänker. Eva spelar inte oävet men med uppenbara brister. När hon slutat blir det en litet för lång paus*)

Charlotte: Käraste lilla Eva.

Eva: Är det allt du har att säga?

Charlotte (*walks up to the grand piano*): I want you to play for me, Eva. What a lovely instrument.

Eva: The apple of our eye.

Viktor: ...apple of our eye.

Charlotte: I'm in a good mood now. I worried unnecessarily.

Eva: What do you mean?

Charlotte: You must realize that I was nervous about seeing you after all these years. Come, play.

Eva: I don't know.

Charlotte (*sees a score on the piano*): Preludes! Play this one.

Eva: My technique is so poor. I don't know.

Charlotte: Play now!

(*Eva sits down at the piano*)

Viktor (*carries a tray with coffee things*): Here you are, Charlotte. Decaf, wasn't it?

Charlotte: Viktor, you are so thoughtful.

Audience: You can forget about us. We don't really care, don't care at all! We browse the programme leaflet and eat our mints.

(*Eva plays. Charlotte listens carefully without showing what she thinks. Eva's playing isn't bad but it has noticeable flaws. When she stops, the ensuing silence is a little too long.*)

Charlotte: Dearest little Eva.

Eva: Is that all you have to say?

Charlotte: Nej, nej, jag blev bara rörd.

Eva: Men du tyckte inte om mitt sätt att spela.

Charlotte: Var och en måste ha sin egen uppfattning.

Eva: Och nu vill jag veta din.

Charlotte: Om du verkligen vill det?

(sätter sig vid flygeln och spelar)

Publiken: Tonsättaren är inte alls sentimental.
Du måste vara lugn...

Charlotte (tillsammans med Publiken):
Du måste vara lugn...

Publiken: Du måste vara lugn, klar och kärv.
Temperaturen är hög feber, men uttrycket är
manligt behärskat.

Charlotte (tillsammans med Publiken): Det gör ont...

Publiken: Det gör ont, men jag visar det inte.

Eva: Jag förstår.

Charlotte (ser flera nothögar): Mozarts konserter.
Och sonaterna. Allt det här spelade jag in för bara
några år sen.

Eva: Jag vet.

Charlotte: Ja? Det var ju de där åren kring Eriks
födelse.

Eva: Jag vet.

Charlotte: Det bara blev så. Inte en ledig dag.

Charlotte: No. no – I was just moved.

Eva: But you didn't like how I played.

Charlotte: We're all entitled to our own ideas.

Eva: And I now want to hear yours.

Charlotte: If you really do?

(sits down at the grand piano and plays)

Audience: The composer is not at all sentimental.
One must remain calm...

Charlotte (with the Audience):
One must remain calm

Audience: One must remain calm, clear and stern.
The temperature is feverish, but the expression is
masculine and composed.

Charlotte (with the Audience): It is painful...

Audience: It is painful, but I don't let it show.

Eva: I understand.

Charlotte (seeing a stack of scores): Mozart's concertos.
And the sonatas. I recorded all of them a few years ago.

Eva: I know.

Charlotte: You do? Around the time of Erik's birth.

Eva: I know.

Charlotte: That's how things turned out. Not one day off.

10 SCEN 9. Kyrkogården

Viktor: Vår Erik dog dagen innan han skulle fylla fyra. En gammal brunn på gården, du vet, locket fastspikat, men... när vi hittade honom var han redan borta.

För Eva är det som han fortfarande lever, och att de två existerar tätt intill varandra.

När hon ska somna kan hon säga: "Jag känner Erik, att han andas mot mitt ansikte. Han är här, nära mig, kan du förnimma?" Jag kan inte förnimma, jag känner ingenting. Att Erik kom till oss var nånting oerhört. Allt förändrades, vi förändrades och vi var väldigt lyckliga. Min käre Gud tog allt det här ifrån oss. Varför? Min käre Gud...

Charlotte: Vad kan jag säga?

Viktor: Den lilla tro jag har kvar, lever på Evas villkor.

Charlotte: Ni har varandra.

11 SCEN 10. Kyrkogården (forts.)

(Leonardo visar sig på avstånd.)

Eva kommer Viktor och Charlotte till mötes.)

Leonardo: Människor blir rädda, förfärade, vill smita när en stor känsla nån gång överväldigar dem. De vill fly! Trots att de gått där och längtat sig fördärvade efter sina förtorkade och förlorade känslor.

Eva: Erik lever ett annat liv, men närsomhelst kan vi nå varandra. Det finns ingen gräns. Han lever med mig, mamma. Det finns inga gränser, inte för tankarna, inte för känslorna – en oändlig mängd av verkligheter. Bara frukten sätter gränser. Förstår du vad jag menar? Mamma?

SCENE 9. The Cemetery

Viktor: Our Erik died the day before he turned four. An old well in the garden, you know. The lid had been nailed shut, but... When we found him it was too late.

To Eva it is as if he were still alive, as if they both exist right next to each other.

Before falling asleep she will say: 'I can sense Erik, his breath against my face. He is here, close to me – can you sense him?' I cannot sense him. I feel nothing.

When Erik came to us it was immense. Everything changed, we changed and we were enormously happy.

My beloved God took all this away from us. Why? My beloved God...

Charlotte: What can I say?

Viktor: The little faith I still have survives on Eva's terms.

Charlotte: You have each other.

SCENE 10. The Cemetery (continued)

(Leonardo appears and comments from a distance.)

Eva meets Viktor and Charlotte.)

Leonardo: People become afraid, fearful and want to run off when for once they are overwhelmed by a strong emotion. They want to escape it! Even though they have been longing desperately for their dried-up, lost feelings.

Eva: Erik lives another life, but we can reach each other at any time. There is no boundary. He lives with me, Mummy. There are no boundaries – not for our thoughts or emotions – a myriad of realities. Only fear draws up boundaries. Do you understand me? Mummy?

Charlotte: Jag blir skräm... ett annat liv... nå varandra.
Jag blir skräm när jag hör dig – det är så överspant.

Viktor: ...ett annat liv... kan vi nå varandra...
Inga gränser... inte för känslorna.

(Eva går)

Charlotte: Du kan inte låta henne gå omkring sådär!

Viktor: Hur så Charlotte?

Charlotte: Hon är kanske egentligen olycklig. En dag inser hon det själv och gör någonting galet.

12 SCEN 11. Charlottes rum

(Charlotte förbereder sig för natten.)

Charlotte: Två valium, två mogadon. Det brukar vara lagom. Har jag äntligen allt jag behöver? Vattenglas, karaff, två sorters kex. Spelaren, konserten ifrån Wien. Öronproppar, ögonbindeln...

lilla extrakudden, reseplåden. Där!

Två valium, två mogadon.

Så skönt, nu blir det äntligt natt. Lyssna till det stilla regnet, som susar över taket.

Mer rofylt kan det inte bli...

Herre min gud – min gud, var är brillorna?

Väckarklockan? Ögondroppar – vänta?

Och sänglektyren? Min deckare och
Frankfurter Allgemeine – där!

Men stackars ryggen?

Jag måste ligga hårt med skiva under min madrass.

(Hon tittar under madrassen)

Charlotte: I'm frightened... another life... reach each other. I'm frightened of what you're saying – it is so high-strung.

Viktor: ...another life... we can reach each other...
no boundaries... not for our emotions.

(Eva walks away)

Charlotte: You can't let her carry on like that!

Viktor: Why not, Charlotte?

Charlotte: Maybe she is actually unhappy. One day she might realise it herself and do something foolish.

SCENE 11. Charlotte's room

(Charlotte is preparing for the night.)

Charlotte: Two Valium, two Mogadon. That's usually enough. Is that everything now? A glass of water, a jug, two kinds of biscuits. The player, the Vienna concert. Ear plugs, eye mask...

the small pillow and blanket. There!

Two Valium, two Mogadon.

Wonderful – night at last. Listen to the gentle rain making noises against the roof.

It's as peaceful as it gets...

Good God – Good God, where are my glasses?

The alarm-clock? My eye-drops... wait?

My bedtime reading? A thriller and the
Frankfurter Allgemeine – there!

But my poor back!

I must have a firm bed, a board under the mattress.

(She checks under the mattress)

Vem hade trott!
 Två valium...
 Nattsockorna? Dosetten. Handkrämen? Våtservetten.
 Pappersnäsdukar och min lilla bok, min lilla bok
 med finansiella uträkningar.
 Debit där och kredit, så lugnande.

Publiken: Debit, och kredit... Mer rofyllt kan det inte bli... Herre min Gud.

Charlotte: Två valium, två mogadon. Nu är det fint. Nu var det allt. Godnatt. Godnatt.

Publiken: God natt, Charlotte Andergast. Godnatt.

13 SCEN 12. Sent på natten

(Det är mörkt i huset. Helena ropar högt i sömnen. Eva skyndar till hennes rum för att lugna henne.)

Eva: Helena! Sov i ro. Allt är bra. Så bra. Så bra.

14 SCEN 13. Utanför Helenas rum

(Eva stöter ihop med Charlotte som också har vaknat.)

Eva: Det var Lena. Men nu sover hon.

Charlotte: Jag sov jag med.

Eva: Ledsen mamma...

Charlotte: Det gör inget, jag sitter en stund och hämtar mig.

Eva: Vill du ha nänting?

Charlotte: Gå och lägg dig du.

Well, who would have thought...!
 Two Valium...

Bed socks? Pill dispenser. Hand lotion? Wet wipes.
 Tissues and my notebook. My notebook
 for financial calculations.
 Debit here, credit there; so reassuring.

Audience: Debit and credit...as peaceful as it gets...
 My dear God.

Charlotte: Two Valium, two Mogadon. Now everything is fine. That's all for now. Good night, good night.

Audience: Good night, Charlotte Andergast. Good night.

SCENE 12. Late at night

(The house is dark and quiet. Helena cries out in her sleep. Eva rushes to her room to calm her.)

Eva: Helena, go back to sleep. Everything is all right. It's all right.

SCENE 13. Outside Helena's room

(Eva meets Charlotte who has also woken up.)

Eva: It was Lena, but she's sleeping now.

Charlotte: I was asleep too.

Eva: Sorry, Mummy...

Charlotte: No harm done. I'll sit for a bit and rest.

Eva: Can I get you anything?

Charlotte: You go back to bed.

Eva: Sov gott.

Charlotte: Eva!

Eva: Ja, mamma!

Charlotte: Du tycker väl om mig?

Eva: Du är ju min mor.

Charlotte: Det var ju också ett svar.

Eva: Tycker du om mig?

Charlotte: Jag älskar dig.

Eva: Det är inte sant.

Charlotte: Vad menar du?

Eva: Ja?

Charlotte: Eva lilla!

Eva: Ja? Ja?

Charlotte: Minns du möjligen, att jag en gång avbröt min karriär för att stanna hemma med dig och pappa?

Eva: Minns du möjligen, att din ryggskada hindrade dig från att öva så att du spelade allt sämre. Du fick inga konserter.

Charlotte: Minns du det så?

Eva: Jag vet inte vad som var värre. Att du var borta eller att du var hemma. Du gjorde livet för mig och pappa till ett helvete.

Charlotte: Du vet ingenting om mig och pappa. Han älskade mig och jag kunde ha gjort vadsomhelst för honom.

Eva: Sleep well.

Charlotte: Eva!

Eva: Yes, Mummy?

Charlotte: You are fond of me, aren't you?

Eva: You're my mother.

Charlotte: That's one way of answering.

Eva: Are you fond of me?

Charlotte: I love you.

Eva: That's not true.

Charlotte: What do you mean?

Eva: Yes?

Charlotte: Dear Eva!

Eva: Yes? Yes?

Charlotte: You may remember that I once broke off my career to stay at home with you and Dad.

Eva: You may remember that your back problem stopped you from practising, and your playing went downhill. You were offered no concerts.

Charlotte: Is that how you remember it?

Eva: I'm not sure which was worse, you being away or at home. You made my life and Dad's a true hell.

Charlotte: You don't know anything about me and Dad. He loved me and I would have done anything for him.

Eva: Du bedrog honom.

Charlotte: Jag bedrog honom inte.

Eva: Du gjorde livet till ett helvete.

Charlotte: Jag blev kär i Martin och reste bort med honom i åtta månader. Tror du att den tiden var nå dans på rosor?

Eva: Det var jag som fick sitta hemma och trösta pappa. Vi satt där och läste dina brev – två gånger, tre – och tyckte ingen underbarare människa fanns än du. Vi var som två enfaldiga idioter!

Charlotte: Eva. Du hatar mig.

Eva: Alltsammans är ett kaos. Ingen idé att tala om det förflutna. Det gör alldeles för ont.

Charlotte: Ska du gå? Efter alla beskyllningar. Då ska du gå?

Eva: Det är för sent. Ingenting kan ändras. Ingenting. En mor och en dotter, vilken fruktansvärd kombination av känslor, förvirring och förstörelse.

Charlotte: Allting du säger är fruktansvärt förfärligt,

Eva: Mamma. Så är det. Du har aldrig älskat mig.

Charlotte: Eva, fruktansvärt förfärligt.

Eva: You cheated on him.

Charlotte: I did not cheat on him.

Eva: You made our life hell.

Charlotte: I fell in love with Martin and went off with him for eight months. Do you think that time was a bed of roses?

Eva: It was me who had to stay at home comforting Dad. We sat there reading your letters again and again, thinking you were the most wonderful person in the world. We were like two foolish idiots!

Charlotte: Eva. You hate me.

Eva: It is all chaos. There is no point bringing up the past. It hurts far too much.

Charlotte: Are you leaving now? After all these reproaches, you just walk away?

Eva: It's too late. We can't change a thing. Not one thing. Mother and daughter, what a terrible combination of emotions, of confusion and destruction.

Charlotte: What you're saying is absolutely terrible,

Eva: Mummy, that's how it is. You never loved me.

Charlotte: Eva, absolutely terrible.

AKT 2

1 SCEN 14. Utanför Helenas rum

(Scenen som tidigare)

Eva: Nu talar jag, men sen när jag tappar modet och inte vågar säga mer och tystnar, då kan du prata och förklara, då ska jag lyssna precis som jag alltid har lyssnat och förstått.

Publiken *(i kulisserna): andningsljud*

Eva: I min barndom var jag för dig en docka, som du lekte med när du hade tid. När du övade stängde du in dig och då fick ingen störa. Men när du tog din kaffepaus vågade jag smita in för att se efter om du i alla fall existerade. Du var då vänlig, men frånvarande. Läste en tidning och sade att jag ska gå ut och leka.

Sen plötsligt en dag stod dina resväskor nedanför trappan och du talade i telefonen på främmande språk, jag gick in till barnkammaren och bad till Gud att nånting skulle hända som hindrade din resa, att mormor skulle dö eller att det blev jordbävning.

Men du reste alltid, dörrarna stod öppna och det blåste genom huset och alla talade i munnen på varandra och du kom fram och kramade och kysste mig och log, du luktade gott och främmande och själv var du också främmande.

Du var redan på väg, du såg mig inte. Jag tänkte: Nu stannar hjärtat, nu dör jag, så ont gör det, jag blir aldrig mera glad, det har bara gått fem minuter, hur ska jag uthärda att ha så ont i två månader.

ACT 2

SCENE 14. Outside Helena's room

(Same as before)

Eva: I'll say my piece, but when I lose my nerve and don't dare to go on, and I stop, then you can talk and explain. Then I'll listen as I've always listened and understood.

Audience *(offstage): sounds of breathing*

Eva: As a child I was a doll that you would play with when you had the time. When you practised, you shut yourself away and no one was allowed to disturb you. But during your coffee break I was brave enough to sneak in to check if you existed at all. You'd be kind but distant. You'd read a newspaper and tell me to go and play outdoors.

Suddenly one day your suitcases stood by the stairs and you spoke on the phone in a foreign language. I went to the nursery, where I prayed to God that something would stop you from leaving. That Granny would die, or that there'd be an earthquake.

But you always left. The doors would stand open, the wind sweeping through the house. Everyone speaking on top of each other. You came up to me, hugged me and smiled. You wore a nice, unfamiliar scent and you too were unfamiliar.

In your mind you were already somewhere else, you no longer saw me. I thought: Now my heart will stop. I'll die, it hurts that badly. I'll never be happy again. It's only been five minutes – how will I be able to bear two months?

Charlotte: Jag längtade också.

Eva: Så när du kom hem så blev jag helt stum av lycka och fick inte fram ett enda ord. Då blev du otålig och sa: "Eva är bestämt inte särskilt glad att ha sin mamma hemma igen!"

Charlotte: Det minns jag inte!

Eva: Jag älskade dig, det var nog på liv och död men jag misstrodde dina ord. Jag förstod att du nästan aldrig menade vad du sa, för dina ord stämde inte med uttrycket i dina ögon och ditt tonfall.

Charlotte: Du har tydligen inte förstått att mitt liv var ett rent helvete de åren. Jag hade ont i ryggen och kunde inte öva. Konserterna blev dåliga. Hela livet kändes meningslöst. Du ler ironiskt?

Eva: Jag var fjorton. Hela din uppämda energi den vände du mot mig. Allt i mig skulle tuktas, ändras, ingenting som fanns var ens lite bra.

Charlotte: Jag var i Hamburg med gamle Schmiess, dirigenten, och efter konserten såg han vänligt på mig och sa: När du var 20 år gjorde vi samma konsert i Linz?

Salen var packad, trettio grader varmt, men vi spelade som gudar och publiken reste sig, skrek och stampade.

Varför, Charlotte, ska du nu utsätta dig för dessa förödmjukelser när du kunde vara hemma och leva respektabelt med din man och dina barn?

– "Tyckte du att jag spelade så dåligt ikväll?"

Han nickade, fortfarande vänligt.

Nästa dag ringde jag din pappa och sade att jag slutar.

Charlotte: I missed you too.

Eva: When you came home, I was too happy to speak. I couldn't get a single word out. That made you impatient: 'Eva doesn't seem too pleased that her mother's back!'

Charlotte: I don't remember that!

Eva: I loved you, more than life itself. But I didn't believe your words. I understood that you hardly ever meant what you said, because your words didn't match your eyes, or the sound of your voice.

Charlotte: You clearly haven't understood that my life was pure hell during those years. My back hurt and I couldn't practice. My concerts went badly. My whole life seemed pointless. You're smiling?

Eva: I was fourteen. You turned all your pent-up energy onto me. Everything about me had to be tamed, changed – there was nothing about me that was any good at all.

Charlotte: I was in Hamburg with old Schmiess, the conductor, and after the concert he looked at me with kind eyes and said: 'When you were 20 we played this concerto in Linz?'

The hall was crowded and it was stifling hot, but we played like gods, and the audience stood up and shouted.

Why, Charlotte, do you now put yourself through this humiliation when you could stay at home with your husband and children?

– 'Do you think I played that badly tonight?'

He nodded, as kindly as before.

The next day I called your father and said I was quitting.

Eva: Kobent, klumpig hade jag tyvärr inte ärvt något av din charm, begåvning eller skönhet. Jag hade dålig hy, och fick salvor som gjorde mig ännu rödare, du skämtade att jag såg ut som en pojke och sydde mig en konstig klänning som jag gick med bara för att du inte skulle bli ledsen. Jag var ful, misslyckad och evigt dömd under din blick. Inte en millimeter av det som var jag, kunde älskas eller accepteras.

Jag skakar fortfarande... Jag skakar i hela kroppen när jag tänker på de åren.

(De blir avbrutna av Helenas skrik. Eva går tillbaka mot hennes rum.)

Evigt dömd under din blick.

2 SCEN 15

(Scenen som tidigare. Publiken kommer in på scenen.)

Publiken: I en välsittande byxdress från Zürich, deras Bahnhofstrasse.

Charlotte (till Publiken): Vad inbillade jag mig, vad väntade jag?

Publiken: Du såg den i ett fönster. Gick in, provade och den satt perfekt.

Charlotte: Den satt perfekt.

Publiken: Fyra dagar ska du stå ut... courage, Andergast!

Charlotte: Fyra dagar – Jag var inte beredd.

Eva: I was knock-kneed and clumsy, and unfortunately I hadn't inherited any of your charm, talent or beauty. My skin was bad and I was given creams that made it even redder. You joked that I looked like a boy, and sewed me an odd-looking dress which I only wore because I didn't want to make you unhappy. I was an ugly failure and forever condemned by your gaze. Not the smallest part of what was me was lovable or acceptable.

I still tremble... My whole body still trembles when I think of those years.

(They are interrupted by Helena's scream, and Eva walks back towards her room.)

Forever condemned by your gaze.

SCENE 15

(As before. The audience enters.)

Audience: In a well-tailored trouser suit from Zurich, from Bahnhofstrasse.

Charlotte (to the Audience): What had I imagined, what did I expect?

Audience: You saw it in a shop window. Tried it on and it fitted perfectly.

Charlotte: It fitted perfectly.

Audience: Four days you need to manage... courage, Andergast!

Charlotte: Four days – I wasn't prepared.

Publiken: Kanske tre dagar... Tre dagar räcker.
Men Charlotte Andergast... för guds skull.
Vilka underbara höstfärger!

Charlotte: Oh, herregud! Jag var inte beredd.

Publiken: Vilka underbara höstfärger! dem hade
du nästan glömt... byxdress... encore...
Men för guds skull, hur skulle vi det...
fyra dagar ska jag stå ut...
Underbara höstfärger...

Charlotte: Vad inbillade jag mig? Vad väntade jag?

3 SCENE 16

(Eva kommer tillbaka till Charlotte)

Eva: Minns du Stefan?

Charlotte: Ni hade aldrig klarat er med ett barn!

Eva: Jag var arton. Vi hade klarat oss.

Charlotte: Enda möjligheten var abort.
Ni hade aldrig klarat er.

Eva: Du tror att du vet allting. Har du någonsin
brytt dig om att ta reda på en annan människas
tankar och känslor?

Charlotte: Om du verkligen hade önskat dig ett
barn hade jag aldrig kunnat tvinga dig.

Eva: Jag var rädd och osäker och hade behövt
stöd och hjälp!

Charlotte: Jag trodde att jag hjälpte.

Eva: Gjorde du?

Audience: Perhaps three days... three days is enough.
But Charlotte Andergast... for God's sake.
What wonderful autumn colours!

Charlotte: Oh Lord! I wasn't prepared.

Audience: What wonderful autumn colours! You had
almost forgotten them... trouser suit... encore...
But for God's sake, how should we...
Four days I will manage...
Wonderful autumn colours...

Charlotte: What was I thinking? What was I expecting?

SCENE 16

(Eva returns to Charlotte)

Eva: Do you remember Stefan?

Charlotte: You would never have coped with a child!

Eva: I was eighteen. We would have been fine.

Charlotte: Abortion was the only option.
You would never have coped.

Eva: You think you know it all. Have you ever cared
enough to try to understand another person's thoughts
and feelings?

Charlotte: If you had really wanted a child
I couldn't have forced you.

Eva: I was scared and insecure and needed
help and support!

Charlotte: I thought I was helping.

Eva: Did you?

Charlotte: Allt detta hat i alla år.
Varför har du aldrig sagt någonting?

(Viktor kommer in)

Publiken: Varför har du aldrig sagt någonting?

Eva: Därför att du aldrig lyssnar.
Därför att du är en notorisk eskapist.
Därför att du är emotionellt invaliderad,
därför att du egentligen avskyr Helena och mig,
därför att du är hjälplöst inestängd i dig själv.
Därför att jag älskade dig,
därför att du tyckte att jag var äcklig och
misslyckad och obegåvad.
Och du lyckades skada mig för livet
precis somdu själv är skadad.
Allt det som är känsligt och ömtåligt gav du dig på,
allt levande du kom åt, försökte du kväva.
Du talar om mitt hat. Ditt hat är inte mindre.
Ditt hat är inte mindre.

Jag var liten, formbar och kärleksfull.
Du band mig, du hade behov av min kärlek,
precis som du har behov av att alla andra människor
ska älska dig.
Människor som du är livsfarliga,
ni borde spärras in och oskadliggöras.

Viktor: En mor och en dotter, vilken fruktansvärd
kombination av känslor, förvirring och förstörelse.

Eva: Dotterns olycka är moderns triumf,
är det så mamma?

Publiken: Är det så mamma?

Charlotte: So much hatred, all these years.
Why did you never say anything?

(Viktor enters)

Audience: Why did you never say anything?

Eva: Because you never listen.
Because you're a notorious escapist.
Because you're emotionally crippled,
because deep down you detest Helena and me,
because you're hopelessly locked up in yourself.
Because I loved you.
because you thought I was repulsive,
a failure without any talent.
And you managed to damage me for life,
just like you are damaged, yourself.
Everything that was sensitive and fragile you attacked.
Every living thing in your reach you tried to smother
You say I hated you. Your hatred is just as great.
Your hatred is just as great.

I was little. I was impressionable and loving.
You tied me down, because you needed my love –
just like you need everyone else to love you.

People like you are dangerous.
They should be locked up and neutralized.

Viktor: Mother and daughter, what a terrible
combination of emotions, of confusion and destruction.

Eva: A daughter's misfortune is the mother's triumph –
is that it, Mummy?

Audience: Is that it, Mummy?

Viktor: Allt är möjligt och allt sker i kärlekens och omtankens namn. Moderns skador ska ärvas av dottern, moderns missträningar ska dottern umgälla...

Eva: Dotterns sorg är moderns hemliga njutning. Mamma, är det så?

Publiken: Är det så, mamma?

Viktor: ...moderns olycka ska bli dotterns olycka. Det är som om navelsträngen aldrig blivit avskuren. När blir man vuxen?

Charlotte: "Vilket underbart liv ni lever, fru Andergast", säger någon som vill vara vänlig, "Tänk att få göra människor så lyckliga."

Och jag tänker: Jag lever inte, jag har aldrig blivit född, jag pressades, pressades bara fram ur min moders kropp, sen slöt den sig genast och vände sig mot far. Jag minns inte att de skulle ha rört vid mig en enda gång, varken som smekning eller som en bestraffning. I musiken blev det möjligt att visa sina känslor. Ömhet? Beröring? Närhet? Värme?

Men ibland när jag ligger vaken om natten undrar jag om jag överhuvudtaget har levat. För jag minns inga ansikten, varken fars eller mors, inga ansikten – varken ditt eller Helenas. Jag vet hur ni ser ut, men jag kan inte se er. Jag minns att jag födde er. Men jag minns inte smärtan. Jag minns inte ens mitt eget ansikte.

Publiken: Jag minns inga ansikten. Jag kan inte se er. Jag minns att jag födde er, men minns inte smärtan.

Charlotte: Jag har alltid varit rädd för dig.

Viktor: All is possible and takes place in the name of love and compassion. The mother's hurt is passed on to the daughter. The mother's disappointments the daughter will pay for...

Eva: The daughter's grief is the mother's secret pleasure. Mummy, is that it?

Audience: Is that it, Mummy?

Viktor: ...the mother's misfortune will be the daughter's. It is as if the umbilical cord never broke. When does one become a grown-up?

Charlotte: 'What a wonderful life you lead, Mrs Andergast', someone will say, being friendly, 'To be able to give people so much joy.'

And I think: I'm not alive, I was never born. I was simply squeezed, squeezed out of my mother's body which at once pulled away and turned towards my father. I don't remember them touching me, not once. Not in a caress, nor as punishment. In music it became possible to express emotions. Tenderness? Touch? Intimacy? Affection?

But sometimes when I lie awake at night, I wonder if I've ever lived at all. I remember no faces, not my father's or my mother's; no faces – not yours nor Helena's. I know what you look like, but I can't see you.

I remember giving birth to you. But I don't remember the pain. I can't even remember my own face.

Audience: I remember no faces. I can't see you. I remember giving birth to you. But I don't remember the pain.

Charlotte: I've always been afraid of you.

Eva: Det kan jag inte förstå.

Charlotte: Jag ville nog, att du skulle ta hand om mig.

Eva: Jag?

Charlotte: Jag ville att du skulle hålla mig i famnen och trösta mig.

Eva: Jag var ju ett barn.

Charlotte: Jag ville älska, men kunde inte, jag var rädd för dina krav.

Eva: Jag hade inga krav.

Charlotte: Jag ville inte vara din mamma, jag ville att du skulle veta att jag var lika hjälplös som du.

Publiken: Jag var liten, formbar och kärleksfull. Du band mig, för du behövde min kärlek, precis som du vill att alla människor ska älska dig.

4 SCEN 17

(Plötsligt är Helena inte längre sjuk. Hon stiger upp ur sängen. På scen är också Eva, Viktor, Charlotte och Leonardo och Publiken.)

Helena: Det var under påsken, vi var alla tillsammans på Bornholm, mamma, Eva, Leonardo och jag. Leonardo spelade. Han spelade för mig. Senare på kvällen när de andra redan lagt sig, då kom han fram och han kysste mig. Nästa dag var jag så fullkomligt lugn, det regnade fortfarande men jag var lugn och lycklig.

Mamma ville åka och reste iväg, hon sa att Leonardo kan få stanna, eftersom han tycks göra mig så gott. Det var under påsken, vi var tillsammans, mamma

Eva: I don't understand.

Charlotte: I wanted you to look after me.

Eva: Me?

Charlotte: I wanted you to hold me in your arms and comfort me.

Eva: But I was a child.

Charlotte: I wanted to love, but I feared your demands.

Eva: I demanded nothing.

Charlotte: I didn't want to be your mother. I wanted you to know that I was as helpless as you.

Audience: I was little. I was impressionable and loving. You tied me down, because you needed my love, just like you need everyone else to love you.

SCENE 17

(Suddenly Helena is no longer ill. She rises from her bed. Eva, Viktor, Charlotte, Leonardo and the Audience are also on stage.)

Helena: It was Easter. We were all of us on Bornholm, Mummy, Eva, Leonardo and I. Leonardo was playing. He played for me. Later, when the others had gone to bed, he came up to me and he kissed me. The next day I was so perfectly calm. It was still raining, but I was calm and happy.

Mummy wanted to leave. She said Leonardo could stay, since he seemed to be good for me. It was Easter, we were together, Mummy left,

reste, jag var lugn. Men Leonardo blev rastlös, han drack för mycket och satt helst ensam på sitt rum. Men jag kunde höra honom spela. Fortfarande spelar han för mig.

Eva: Jag minns Helenas ansikte. Där var inget spår av sjukdom. På natten vaknade jag av att Helena grät. Klockan fem på morgonen ringde jag ambulansen.

Helena: Så med ens säger Leonardo att han måste resa, han ringer till mamma och de talar länge och sen tar han sista flyget.

Charlotte: Så det var mitt fel att Helena blev sjuk?

Eva: Jag tror det.

Charlotte: Du har din sanning. Du kan inte ge mig hela skulden. Det är orimligt...

Leonardo: Du bär en skuld. Som alla andra. En skuld som betalas av den svagaste, Charlotte.

Viktor: Du bär en skuld. Som alla andra.

Eva: Det finns bara en sanning och en lögn.

Helena: Jag ville berätta att jag också har funnits.

Leonardo: Men vem är den svagaste?
Den svagaste är den som ingen ser.

Charlotte: Vad då för skuld?

Leonardo: Vem är det vi offrar, Charlotte,
och varför låter vi det ske?

Eva: Du vill alltid att det ska finnas särskilda undantag för dig.

Charlotte: Du har din sanning.

I was at peace, but Leonardo became restless.
He drank too much and sat alone in his room.
But I could hear him play.
He still plays for me.

Eva: I remember Helena's face. There was no trace of illness. That night Helena cried, waking me up.
At five in the morning I called the ambulance.

Helena: Suddenly he said that he had to go.
He called Mummy and they talked a long time.
He caught the last flight.

Charlotte: So it was my fault that Helena fell ill?

Eva: I think so.

Charlotte: That's your truth. You can't blame me for everything. That's unreasonable.

Leonardo: You carry a guilt. Like everyone else.
Something that is paid by the weakest one, Charlotte.

Viktor: You carry a guilt. Like everyone else.

Eva: There is only one truth and one lie.

Helena: I wanted to tell you that I too existed.

Leonardo: But who is the weakest one?
The weakest is the one no-one sees.

Charlotte: What kind of guilt?

Leonardo: Who is it that we are sacrificing, Charlotte?
And why do we let it happen?

Eva: You always want there to be made special allowances for you.

Charlotte: That's your truth.

Eva: Du har upprättat ett eget rabattsystem med livet. Men någon gång måste du väl upptäcka att du bär på en skuld, du som alla andra.

(Eva, Viktor, Leonardo och Helena lämnar scenen – Charlotte är ensam kvar.)

Charlotte: Förlåt. Förlåt. Förlåt.

Kan du inte hålla om mig?

Älskade, kan du förlåta mig för allt jag har gjort fel?

Jag ska ändra mig.

Hjälp mig. Jag orkar inte. Ditt hat är så ohyggligt.

Jag har inte förstått.

Jag har varit självisk och barnslig och ängslig.

Rör vid mig åtminstone, slå mig om du vill.

Kära du, hjälp mig! Lämna mig inte... inte nu.

Publiken (i kulisserna): Ingen kan som du Charlotte Andergast uttrycka förfining och nyanser.

5 SCEN 18. Helenas rum

(Morgon. Viktor kommer in till Helena för att berätta om Charlottes avresa.)

Viktor: Helena snälla. Charlotte reste i morse. Vi ville inte väcka dig.

Helena: Aaaa

Viktor: Din mamma hälsar. Hon var ledsen, hon hade gråtit.

Helena: Aaaa

Viktor: Eva är ute och går.

Helena: Aaaa

Eva: You've set up your own discount system with life. But one day you will surely have to discover that you carry a guilt. You like everyone else.

(Eva, Viktor, Leonardo och Helena leave – only Charlotte remains.)

Charlotte: Forgive me. Forgive me.

Could you hold me?

Darling, can you forgive me for all that I've done wrong?

I will change.

Help me. I can't take this. Your hatred is horrible.

I didn't understand.

I've been selfish and childish and afraid.

At least touch me, hit me if you want to.

Darling, help me! Do not leave me – not now.

Audience: Nobody else is able, Charlotte Andergast, to express refinement and nuances like you.

SCENE 18. Helena's room

(Morning. Viktor enters to tell Helena about Charlotte's departure.)

Viktor: Helena dear. Charlotte left this morning. We didn't want to wake you up.

Helena: Aaaa

Viktor: Your mother sends her love. She was sorry, she had been crying.

Helena: Aaaa

Viktor: Eva went for a walk.

Helena: Aaaa

Viktor: Eva var så ivrig inför mötet.
Jag hade inte hjärta att varna henne.

Helena: Aaaamm... Maaa

Viktor: Jag förstår inte vad du säger.
Jag är här. Var inte rädd.

*(Helena börjar kravla utefter golvet mot dörren.
Viktor försöker stoppa henne.)*

Viktor: Eva! Eva!

6 SCEN 19. Epilog

*(I prästgården skriver Eva ett brev till sin mamma.
Någon annanstans, i en annan stad talar Charlotte
med sin agent i telefon.)*

Eva: "Kära Mamma. Jag har förstått att jag har
gjort fel mot dig."

Charlotte: Det är snällt av dig Paul, att resa med
mig till Bretagne. Om de betalar sådär vansinnigt
bra så måste jag väl spela konserten fast jag skrivit
ledigt, ledigt, ledigt i kalendern.

Eva: "Kära Mamma. Jag mötte dig med krav
istället för ömhet. Jag plågade dig med gammalt
surnat hat som inte längre är verkligt. Jag vet inte alls
om brevet når dig..."

Charlotte: Jag råkade ut för en liten chock hos min
dotter: Helena var där, helt överraskande och sjukare
än nånsin. Varför får hon inte dö?

Eva: "...jag vet inte ens om du läser det, kanske allt
redan är för sent."

Viktor: She was excited about the visit.
I didn't have the heart to warn her.

Helena: Aaaamm... Maaa

Viktor: What are you trying to say?
I'm here. Don't worry.

*(Helena starts to crawl on the floor towards the door.
Viktor tries to stop her.)*

Viktor: Eva! Eva!

SCENE 19. Epilogue

*(At the vicarage, Eva is writing a letter to her mother.
Somewhere far away Charlotte is speaking to her agent
on the telephone)*

Eva: 'Dear Mummy. I see now that I have
wronged you.'

Charlotte: It's kind of you, Paul, to come to Brittany
with me. Since they're willing to pay me that much,
I suppose I had better do the concert although I've
written 'free', 'free', 'free' in my diary.

Eva: 'Dear Mummy. I met you with demands instead
of affection. I tormented you with old and soured hatred
that is no longer real. I don't know if this letter will reach
you...'

Charlotte: I had a bit of a shock at Eva's.
Helena was there, to my surprise, and sicker than ever.
Why isn't she allowed to die?

Eva: '...I don't even know if you will read it.
Perhaps it's too late.'

Charlotte: Tycker du att det är grymt av mig att tala så?
Du känner mig ganska väl, jag har aldrig svikit, aldrig givit återbud. Du kan lita på mig, inte sant?

Eva: "Jag hoppas trots allt att min upptäckt inte är förgäves. Det finns ett slags nåd: Den oerhörda möjligheten att få hjälpa och ta hand om varandra."

Charlotte: Jag har aldrig svikit, aldrig givit återbud. Aldrig svikit. Aldrig givit återbud.

Eva: "Jag tror inte, att det är för sent – det får inte vara för sent."

Charlotte: Do you think that's a cruel thing to say?
You know me quite well: I've never broken my promises, I've never cancelled. You can trust me, can't you?

Eva: 'In any case, I hope my realization is not pointless. There is a kind of grace: the tremendous opportunity for helping and looking after each other.'

Charlotte: I've never broken faith, never cancelled. Never broken faith. Never cancelled.

Eva: 'I don't think it's too late – it mustn't be too late.'

*Libretto © 2016 by Gunilla Hemming, based on the screenplay by Ingmar Bergman.
All Rights Reserved. Reproduced by permission.*

CHORUS OF THE FINNISH NATIONAL OPERA

Sopranos

Niina Ahola
Meriliinu Haataja
Yukie Hada
Päivi Karjalainen
Minna Kesäläinen
Krista Kujala*
Johanna Lehesvuori
Leena Liimatainen
Maria Mannerman
Eija Pirinen
Mervi Rautiainen
Tatjana Romanova-Vorontsova
Helinä Siltanen
Satu-Kristina Vesa

Altos

Daphne Bečka
My Johansson
Maria Lenart
Salla Leponiemi
Sirpa Nuuttila
Tuula Paavola
Evgeniia Podymalkina
Mari Sares*
Merle Silmato
Raisa Vaarna
Natalia Vinogradova
Polina Zyrianova

Tenors

Joonas Eloranta
Janne Erkkilä
Ilkka Hämäläinen
Roland Liiv
Jere Martikainen*
Jussi Miilunpalo
Juha Moisio
Simo Mäkinen
Halim Shon
Juhana Suninen
Olavi Suominen
Petri Vesa

Basses

Dong-Hoon Han
Ari Hosio
Arto Hosio
Jorma Kulmala
Robert McLoud
Andrus Mitt
Markus Nieminen
Marko Nykänen
Jarmo Ojala*
Petri Pussila
Marko Puustinen

* chorus soloist, Scene 3

ALSO BY SEBASTIAN FAGERLUND ON BIS

DÖBELN (BIS-1780)

Opera in Two Acts with a libretto in Finnish and Swedish
by Jusa Peltoniemi

WEST COAST KOKKOLA OPERA

KOKKOLA OPERA FESTIVAL ORCHESTRA / SAKARI ORAMO

10 *klassik-heute.de*

Classical Disc of the Year 2010 *YLE (the Finnish Broadcasting Company)*

'Time, once again, to hail yet another obscenely talented
young musician from Finland.' *MusicWeb International*

'An opera which it is possible to also enjoy on disc,
from start to finish, filled with admiration and with a smile
on one's face.' *YLE (the Finnish Broadcasting Company)*

and

ISOLA (BIS-1707): Clarinet Concerto; Partita for strings and percussion; Isola for orchestra

CHRISTOFFER SUNDQVIST *clarinet* · GOTHENBURG SYMPHONY / DIMA SLOBODENIOUK

«Fagerlund possède toutes les aptitudes à jouer dans la cour des grands. Des très grands.» *ResMusica*

DARKNESS IN LIGHT (BIS-2093): Violin Concerto 'Darkness in Light'; Ignite for orchestra

PEKKA KUUSISTO *violin* · FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA / HANNU LINTU

Supersonic *pizzicato.lu* · Opus d'or *opushd.net*

STONEMWORK (BIS-2295): Drifts for orchestra; Stonework for orchestra; Transit, guitar concerto

ISMO ESKELINEN *guitar* · FINNISH RADIO SYMPHONY ORCHESTRA / HANNU LINTU

These and other recordings from BIS are also available as high-quality downloads from eClassical.com

The music on these Hybrid SACDs can be played back in Stereo (CD and SACD) as well as in 5.0 Surround sound (SACD).

Our surround sound recordings aim to reproduce the natural sound in a concert venue as faithfully as possible, using the newest technology. In order to do so, all five channels are recorded using the full frequency range, with no separate bass channel added: a so-called 5.0 configuration. If your sub-woofer is switched on, however, most systems will also automatically feed the bass signal coming from the other channels into it. In the case of systems with limited bass reproduction, this may be of benefit to your listening experience.

BIS gratefully acknowledges the cooperation of Edition Peters and YLE (Finnish Broadcasting Company) in making this recording.

RECORDING DATA

Recording: at performances on 19th, 23rd and 30th September 2017 at the Finnish National Opera, Helsinki, Finland
Producer: Robert Suff
Recording engineers: Speedy Saarinen and Enno Mäemets
Assistant engineer: Ville Kuukka
Equipment: DPA, Schoeps and Neumann microphones; Shure wireless microphones; LAWO mc² pre-amplification stage boxes; Pyramix digital audio workstation; PSI Audio loudspeakers; Sennheiser headphones
Original format: 24-bit / 48 kHz
Post-production: Editing, mixing, mastering: Enno Mäemets
Executive producer: Robert Suff

BOOKLET AND GRAPHIC DESIGN

Booklet texts: Synopsis: Finnish National Opera; Interview with Sebastian Fagerlund: Pekka Hako
Translations: Jan Granberg (Swedish); Ink Tank Media/Anna Kurkijärvi-Willans (English); Mikko Hannuksela & Petra Rönkä (Finnish); Horst A. Scholz (German)
Cover photography: © Sakari Viika
Typesetting, lay-out: Andrew Barnett (Compact Design)

BIS Records is not responsible for the content or reliability of any external websites whose addresses are published in this booklet.

BIS recordings can be ordered from our distributors worldwide.
If we have no representation in your country, please contact:
BIS Records AB, Stationsvägen 20, SE-184 50 Åkersberga, Sweden
Tel.: 08 (Int.+46 8) 544 10230
info@bis.se www.bis.se

BIS-2357 © & © 2018, BIS Records AB, Åkersberga.

SEBASTIAN FAGERLUND

BIS-2357